МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра податків та фіскальної політики

ХАРКОВСЬКИЙ Богдан Васильович

Діджиталізація справляння податків: зарубіжний досвід та перспективи для України

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма - Фіскальне адміністрування

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ФФАм-21
Б. В. Харковський

_____

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, В. А. Валігура

_____

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

"___" _____ 20___ р.

Завідувач кафедри
_____ **А. І. Луцик**

ТЕРНОПІЛЬ - 2021

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКІВ 6

1.1 Сутність діджиталізації та роль цифрових технологій у сфері справляння податків 6

1.2 Діджиталізація ресурсів у податковому секторі 11

Висновки до розділу 1 18

РОЗДІЛ 2: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДІДЖИТАЛЦІЗАЦІЇ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ 19

2.1 Діджиталізація розрахунків, декларування та адміністування податків 19

2.2 Практика використання електронних сервісів податкових органів 27

Висновки до розділу 2 38

РОЗДІЛ 3: НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКІВ 40

3.1 Зарубіжний досвід діджиталізації справляння податків 40

3.2 Перспективи впровадження цифрових технологій у сфері справляння податків 52

Висновки до розділу 3.....58

ВИСНОВКИ 61

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 64

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сьогоднішній день діджиталізація та перехід до передових технологій є важливим процесом у розвитку оподаткування та інших секторів. Загальний стрімкий розвиток ІТ-технологій є передумовою для оцифровування більшості процесів у сучасному світі. Оподаткування не стало виключенням, все більше і більше інструментів для платників податків та контролюючих органів тепер доступні у цифровому варіанті, до них відносяться: Електронний кабінет платника податків, Система податковий блок, M.E.Doc, Чат-бот для платників податків.

Ці сервіси створені для того щоб покращити роботу податкових органів та головніше, щоб спростити процес сплати податків, оформлення податкових декларацій та отримання консультацій для платників податків. Усі ці сервіси вже працюють успішно деякий час однак все ще потребують покращення та розширення функціоналу.

Дослідженню проблематики діджиталізації справляння податків приділили увагу: Валігура В., Гончаренко Л., Карчева Г., Клаус Ш., Коломієць Г., Краус Н., Крисоватий А., Луцик А., Синютка Н., Ткачик Ф.

Однак, стрімкий розвиток цифрових технологій загалом та необхідність впровадження новітніх підходів діджиталізації у сфері оподаткування зумовнюють потребу подальших наукових пошуків в цій царині.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та прикладних аспектів діджиталізації процесів справляння податків в Україні.

Для досягнення мети в роботі поставлено та вирішено наступні завдання:

- охарактеризувати теоретичну сутність процесу діджиталізації
- дослідити особливості діджиталізації справляння податків
- висвітлити особливості функціонування електронних сервісів справляння податків в Україні.
- проаналізувати зарубіжний досвід у сфері діджиталізації податкових ресурсів

- висвітлити нові можливості впровадження цифрових технологій у сфері справляння податків

Об'єктом дослідження є процес діджиталізації оподаткування та оцифровування податкових ресурсів.

Предметом дослідження є електронні сервіси для справляння податків в Україні та світі.

Методи дослідження. Методичною базою випускної кваліфікаційної роботи є сукупність загальнонаукових та спеціальних прийомів і методів дослідження, а саме: системний аналіз, індукція, дедукція, порівняння, логічний підхід, історичний метод, теоретичне узагальнення, спостереження, графічне ілюстрування. Дані методи дозволили наглядно показати теоретичні аспекти діджиталізації, проаналізувати сучасні тенденції діджиталізації справляння податків в Україні, а також виявити проблемні аспекти та перспективи впровадження цифрових технологій у сфері оподаткування.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у систематизації теоретичних підходів та формуванні практичних рекомендацій щодо покращення електронних сервісів справляння податків в Україні та шляхів впровадження удосконалень на основі зарубіжного досвіду.

Практична значущість отриманих результатів. Сформульовані у даній роботі теоретичні узагальнення, практичний аналіз та пропозиції можуть стати основою для вдосконалення процесу діджиталізації справляння податків.

Апробація отриманих результатів. Основні положення та результати дослідження були висвітлені на XVIII та XIX Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів і молодих вчених, під назвою «Фіскальна політика України в умовах євроінтеграційних процесів» - (теми публікацій: «Електронний кабінет платника податків: проблеми та перспективи розвитку», «Електронний сервіс «M.E.Doc»: переваги та переспективи розвитку»).

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до них та загальних висновків і списку використаної літератури. Обсяг випускної кваліфікаційної роботи становить 69 сторінок.

Робота складається з 1 таблиці та 11 риснків. Обсяг використаних джерел містить 60 найменувань, розміщених на 6 сторінках.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКІВ

1.1. Сутність діджиталізації та роль цифрових технологій у сфері справляння податків

В сучасних умовах процес діджиталізації є одним із вирішальних факторів економічного зростання всього суспільства. Якщо є один універсальний урок пандемії коронавірусу, то це важливість цифрової спритності. Останні кілька місяців показали бізнесу та урядам однаково, що під час кризи вони повинні мати можливість швидко адаптувати свою модель роботи. Цей тиск особливо гострий для податкових органів. Оскільки глобальна рецесія знову приділяє особливу увагу стратегії доходів, податкові органи опиняються на передовій швидкої та інтенсивної цифрової трансформації, знаходять способи вести повсякденний бізнес, дотримуючись мандатів щодо збереження соціальної дистанції. Зміни у зовнішньому середовищі, особливо технологічні, посилення процесу інформатизації та формування нових запитів споживачів, сприяли розвитку глобальної діджиталізації.

Цифровий процес характеризується трансформацією та впровадженням цифрових технологій для оптимізації та автоматизації бізнес-процесів, покращення комунікації зі споживачами та підвищення ефективності господарської діяльності. Стратегія розвитку Індустрії 4.0, розроблена Українською асоціацією промисловців та підприємців, інтерпретує цифрову трансформацію як соціальні або технологічні зміни, пов’язані з проникненням цифрових технологій у всі аспекти людської взаємодії. Суть цих перетворень полягає у пошуку нових методів та концепцій управління для вирішення класичних бізнес-задач.

Цифрові технології створили для компаній ряд конкурентних переваг:

- високий рівень конкурентоспроможності;

- зберегти фінансові та природні ресурси;

- використовуйте масиви для оптимізації роботи;

- лояльність клієнтів;

- формування корпоративного іміджу;

Крім того, швейцарський економіст Клаус Шваб (Klaus Schwab) розкрив додаткові переваги «Діджиталізації», а саме [12, с.64-68]:

- швидке зростання інновацій, що призведе до значного покращення ефективності, продуктивності та мінімізації витрат;

- щвидке зростання даних та застосування сучасних технологій сприятиме участі різних сегментів ринку та спричинятиме різні зміни;

- штучний інтелект у всіх сферах життя, яскраві приклади можна побачити сьогодні: від масштабної робототехніки до біотехнологій.

Зміни в інформаційному середовищі включають технічні, соціальні та економічні аспекти життя, а також можуть бути пов’язані з ринком праці та ідентичністю людини. Це прогресивне рішення, що веде до четвертої промислової революції 4.0, яка базується на впровадженні нових управлінських рішень та персоналізованому масовому виробництві гнучкої продукції. Кількість менеджерів середнього рівня значно скоротилася, що супроводжувалося зменшенням повсякденних операцій та появою нових навиків. Оцифрування охоплює кілька компонентів, а саме [13]:

– кібер-фізична система-це механізм, який працює на основі спеціальних комп’ютерних алгоритмів і зв’язується з користувачами через Інтернет. Метою цих систем є створення способу отримання та надання будь -якої інформації та спілкування з подібними пристроями через Інтернет.

– 3D-друк – це технологія створення 3D-об’єктів шляхом нанесення безперервних шарів матеріалу на основі цифрової моделі. Роботи зосереджені на виробництві роботизованих систем, які можуть автоматизувати складні технічні процеси та полегшити роботу людей у складних та небезпечних умовах. Промислові компанії все частіше використовують «розумні» машини для роботи, заощаджуючи від 15% до 90% експлуатаційних витрат.

– Big-Data Covers - це набір технологій і методів, які дозволяють аналізувати та обробляти набори структурованої та неструктурованої інформації для отримання високоякісних та нових знань. Через велику кількість даних ці дані неможливо обробити традиційним способом. Інтернет речей – це глобальна мережа фізичних пристроїв, підключених до Інтернету, тобто «речі» з датчиками, які можуть передавати та обмінюватися інформацією через спільний центр управління, управління та обробки інформації.

Вищезгадані компоненти цифрової трансформації є більш типовими для постачальників послуг, але їх також можна використовувати в харчовій, лісовій, переробній, автомобільній, металургійній техніці, і особливо в сільському господарстві.

Поширення цифрових технологій та систем управління позитивно вплинуло на якість товарів та послуг, обслуговування споживачів та інформаційну підтримку учасників ринку. Однак на різних етапах можуть виникнути проблеми, такі як економічна безпека, обладнання мережевих технологій та раціональність виконання управлінських рішень на єдиній цифровій інфраструктурі.

По-перше, основними проблемами цифрової трансформації є обмеженість бюджетів та застаріла мережева інфраструктура. Негативними чинниками також є відсутність прозорості з боку кінцевих користувачів, низька кваліфікація працівників та низький інтерес керівництва до реалізації цифрових планів [16].

Крім того, темпи зростання цифровизації безпосередньо залежать від інституційного середовища країни з точки зору державної політики, законів та нормативних актів, а також фінансових засобів. Тривала відсутність інноваційної бази в національній економіці та небажання великих та середніх підприємств інвестувати в інноваційні проекти послабили цифрову трансформацію. Однак сьогодні активна участь країни у вдосконаленні інноваційного процесу може прискорити розвиток різних галузей промисловості.

Навіть у державному секторі країни прикладом інноваційного розвитку є впровадження цифрових додатків чи інших розробок для оптимізації роботи

державних установ та мінімізації рівня бюрократії. Це відбивається на участі електронних посвідчень водія, новому цифровому форматі трудових книжок та участі в онлайн-сервісі «Статус смартфона». На основі впровадження нових технологій, таких як аналіз великих даних економіки з уже потужними базовими інформаційними технологіями виявляються більш стійкими, ніж ті, у яких вже немає цієї інфраструктури.

Наприклад у Камбоджі, яка раніше створила сприятливе регулююче середовище щодо цифрових фінансових послуг, громадяни вже звикли відправляти та отримувати платежі в цифровому вигляді, що дало можливість уряду додати функцію оподаткування до вже існуючих платформ цифрових платежів. Подібним чином у Кенії відносний комфорт громадян з допомогою цифрових платежів призвів до нещодавнього пожвавлення використання системи електронного оподаткування.

Управління доходів Кенії також змогло покладатися на свої цифрові системи для отримання даних у режимі реального часу про надзвичайні зміни у споживчих витратах, що допомагає агентству передбачити вплив на доходи. Але тип цифрового перетворення, необхідний для досягнення цього рівня, можна порівняти з переміщенням валуна на вершину гори. Це довгий, важкий процес, і по дорозі можна втратити опору. Багато економік, особливо країни, що розвиваються, покладаються на глибоко вкорінені системи і ведуть важку битву, коли справа доходить до довіри суспільства. Насправді, багато економік із найнижчим рівнем доходу у світі намагаються зібрати достатньо податків для покриття основних функцій держави. Додати до суміші глобальну кризу, і ці слабкі відносини між податківцями та громадянами, ймовірно, розпадуться [31, с. 303-316].

Нинішня криза дає сприятливий момент для того, щоб переробити стратегії доходів, які будуть більш цифровими. Податкові органи повинні переключити увагу з простої обробки даних платників податків на проактивне покращення дотримання правил, політики та ефективності. Сучасні стратегії доходів значною мірою повинні працювати на цифрових платформах, оскільки

вони необхідні для ефективного досягнення найважливіших цілей політики, таких як:

Розширення бази оподаткування. Підходи, орієнтовані на дані, можна використовувати, щоб закрити прогалини та скористатися втраченими можливостями без обов'язкового збільшення рівня оподаткування. Такі заходи включають: вимагання платформ електронної комерції звітувати про продажі з метою полегшення збирання ПДВ та митних зборів; аналіз минулих податкових подань громадян, які звертаються за пільгами за поточними програмами стимулювання для перевірки відповідності; та підтримка стягнення податків на майно шляхом зіставлення земельної книги з документами платників податків [7, с. 45-61].

Підвищення прозорості та довіри. Створення електронних майданчиків для реєстрації податків, подання документів, сплати та вирішення спорів робить чіткими процеси для громадян, дає гарантії, що податкові платежі потрапляють на фактичний урядовий рахунок, та зменшує ризик зловживання службовими особами на свій розсуд. Впровадження таких технологій, як OPAL (відкритий алгоритм), інкубований MIT, надає дослідникам, аналітичним центрам або будь-якому громадянину можливість самостійно аналізувати податкові дані без доступу до особистої інформації. Це забезпечить безпрецедентну прозорість [7, с. 45-61].

Підвищення адміністративної ефективності. У міру того, як уряди дозріють у використанні інформаційних технологій, вони зможуть досягти значного підвищення ефективності. Для країн, які починають свою цифрову трансформацію, збір даних паперових записів за допомогою штучного інтелекту може прискорити оцифрування та надійність даних. Інші знаходять значну цінність завдяки спрощенню процедур та узгодженню поданої інформації з наборами даних третіх сторін. Для більш просунутих податкових органів використання передової аналітики для виявлення заниженої звітності стане ключовим чинником. В умовах нинішньої кризи деякі органи також переглядають баланс між виїзними та невиїзними аудитами [13].

Сприяння зростанню та інші цілі політики. Будучи центральним депозитарієм даних громадян, податкові органи відіграють все більшу роль у досягненні цілей, не пов’язаних з оподаткуванням. Наприклад, використовуючи дані платників податків для: перевірки бенефіціарів за програмами грошових переказів, моніторингу споживання товарів зі шкідливим впливом на здоров’я (наприклад, алкоголю та сигарет), моделювання реакцій податкової політики на стримування викидів вуглецю, виявлення рушіїв зростання в економіці, виявлення порушення ринку праці та встановити добробут вразливих груп суспільства.

Прогрес у досягненні цих цілей був нерівномірним і Світовий банк не може підняти цей «валун модернізації» лише на вершину гори. Щоб допомогти країнам прискорити цифрову трансформацію, нам потрібні партнери з міждисциплінарним досвідом, які можуть допомогти у цьому.

1.2. Діджиталізація ресурсів у податковому секторі

Потужний вплив цифрової ери на повсякденне життя та діяльність людей спричинило явище «цифрового зриву». Це означає, що цифрова епоха неминуче змінює спосіб функціонування економіки, спричиняючи порушення або переривання традиційних бізнес-моделей. Це, в свою чергу, вимагає адаптацій та змін, які не завжди є простими та безболісними, але відбуваються неминуче, незалежно від того, маємо справу з сільським господарством, виробництвом, торгівлею, банківською діяльністю чи наданням послуг. Сучасні програмні рішення, онлайн-платформи та масове використання інтелектуальних пристроїв та Інтернету дозволяють швидко та недорого реалізувати бізнес-ідеї. Замість невеликої кількості великих компаній, здатних вийти на світовий ринок, ми тепер маємо зростання підприємництва, яке не знає меж і набагато більше здатне реагувати на зміни та адаптуватись до споживача [26, с. 77-84].

Цифрові збої мають суттєві наслідки для організації та функціонування економіки. Одним із наслідків є їх вплив на оподаткування. Поточні податкові правила не є адекватними для віртуальних компаній, що працюють у всьому світі. Статистика показує, що сьогодні 9 із 20 найбільших компаній на світовій ринковій капіталізації є цифровими, і лише десять років тому з 20 компаній одна була цифровою. Найбільшим викликом є використання цієї тенденції якнайкращим можливим способом, забезпечуючи при цьому те, що цифрові компанії роблять справедливий внесок у свою частку в податкових доходах [21, с. 106-107].

Податкові органи, по суті, мають однаковий набір найважливіших податкових цілей: збирати більше податків та стягувати їх ефективніше. У цифровому контексті це означає необхідну податкову реформу. Реформа повинна йти у двох паралельних напрямках: по-перше, оцифрування національних податкових органів та податкових процедур, а по-друге, реформа податкової політики та податкових ставок. Оцифрування податку адміністративні та податкові процедури повинні створити основу для подальших реформ податкової системи. Без побудови міцної організації податкового адміністрування, інформаційної системи та професіоналізації працівників податкова реформа буде неможливою. Реформа податкової політики повинна забезпечити, щоб цифровий бізнес оподатковувався справедливо та стійко та повинен бути адаптований до економічного зростання в подальшому часі [31, с. 303-316].

Збільшення численності ухилення від сплати податків є ключовим наслідком цифровізації бізнесу. Ухилення від сплати податків визначається як часткове або повне ухилення від сплати податків. Ми розрізняємо легальні та незаконні методи ухилення від сплати податків. Дії платників податків, які не суперечать законодавству і метою яких є уникнення або зменшення податкового тягаря, називаються законними ухиленнями. Уникнення зобов’язання сплатити фіскальне навантаження часто передбачає протиправну поведінку їх власників. Якщо платник податків, уникаючи сплати податків, суперечить законодавчим

нормам, ми маємо справу з незаконним ухиленням від сплати податків. Це стосується цілеспрямованих та бажаних зусиль щодо зменшення або повного уникнення виконання існуючого податкового зобов'язання. Цей документ аналізує досягнення, виклики та можливості цифрової трансформації податкових органів. Необхідність такої трансформації може бути спричинена внутрішніми та зовнішніми факторами. Найважливішим внутрішнім фактором є постійна необхідність адаптувати податкове адміністрування до загального розвитку [26, с.77-84].

Зовнішні фактори пов'язані з труднощами державних фінансів, звільненням від оподаткування економіки, тиском світових фінансових організацій або адаптацією до стандартів Європейського Союзу. Незважаючи на підозри більшості платників податків у всьому світі, що податкові органи здатні модернізувати та активно брати участь у процесі оцифрування, попередній досвід та оцінки майбутніх подій свідчать про те, що оцифрування вже процес неминучий і суттєво змінить функціонування податкової системи [27, с. 90-97].

Цифрова трансформація податкового адміністрування є однією з найбільших проблем в Росії. Поточна цифрова трансформація податкового адміністрування вимагається зовнішніми факторами. Перш за все, збільшенню бюджетного дефіциту повинні відповідати нові джерела доходу. В пошук нових і більших доходів податкові органи у всьому світі покладаються на нові, цифрові способи збору даних та інформації. Цифрові платформи, навпаки, дають змогу більш досконалий аналіз і, зрештою, кращий збір податкових надходжень. Традиційно податкові процедури включають кілька взаємопов'язаних та зумовлених дій: встановлення, збір та контроль податкових надходжень. Оцифровка національного податку [29, с. 90-97].

Податкивй орган робить акцент на зборі даних та визначенні податкових зобов'язань, що буде призводити до більш безпечного збору та контролю над податковими надходженнями. Податкові органи багатьох країн бачать, що оцифрування може зробити їх сильнішими, швидшими та кращими. Цифрові інструменти дозволяють податковим органам бути більш організованими та

ефективнішими як у боротьбі зі зловживаннями, так і в поліпшенні якості податкової звітності та збору податків. Податкові органи країн Південно-Східної Європи вже розпочали процес оцифрування. Згідно результатів перевірки систем електронних заявок Нідерланди, Естонія та Швеція є провідними електронними адміністраціями в Європі. З іншого боку, багато країн світу з кращими економічними показниками, ніж Сербія, ще не мають цифрового профілю на рівні 1. У той же час у ширших ділових колах виникають сумніви щодо потенціалу сербських податкових органів в цілому до оцифровування та модернізації.

Існує лише досвід, який часто не повністю застосовується в кожній країні. Однак важливо пояснити дві речі: по-перше, цифрове адміністрування податків неминуче (це не питання вибору); по-друге, оцифрування не є гарною реалізацією сплеску лише для того, щоб щось сталося, оскільки суттєві зміни в соціальних рамках та механізмах не проходять без серйозних наслідків. Коротше кажучи, не існує повних рішень для оцифрування, але є низка неминучих стратегічно важливих кроків на шляху до фундаментальної оцифровки податкового адміністрування [31, с. 303-316].

Перший крок стосується потреби в усвідомленні того, чого слід досягти. Для цього потрібна свідомість та чітка політична воля, серйозна, ретельна робота та професійна підготовка. Перше питання – чи готові податкові органи працювати над такими важливими питаннями, як: Які цілі оцифрування? Або як діяти далі та які ресурси виділено для цього? Крім того, як визначити податкову юрисдикцію, як контролювати потік комерційних послуг в Інтернеті та як визначити організації, які надають свої послуги в Інтернеті? Оцифрування податкове адміністрування включає п’ять елементів: технології, люди, управління податковими ризиками, фінансові ресурси та комунікації. Єдина ІТ-база даних буде об’єднана з Пенсійним фондом, Національною службою зайнятості, митницею та Міністерством внутрішніх справ.

Це є основною передумовою оцифрування адміністрування податків, а також онлайн-контролю збору податків. Уникнення безконтрольного

накопичення боргу певних платників податків, а адміністративні витрати, як для податкової служби, так і для платників податків, будуть зменшені. Хоча, здається, технологія є головним елементом, не слід ігнорувати той факт, що людський фактор дуже важливий. Оцифровка цього сегменту податкового адміністрування можлива кількома способами: шляхом навчання податкових службовців, підбору персоналу, визначення їх звичайного або спеціального статусу (податковий технолог) і, врешті-решт, вимірювання результативності та система компенсацій та винагород [30, с. 504].

Однак перед тим, як широко відкрити двері для нових компетенцій та ресурсів, розумно оцінити попередні методи та досвід (самооцінка оцифрування опитування потенціалу). Наступним важливим питанням є використання державних коштів. У цьому відношенні загальновідомо, що у всіх країнах голосування за бюджет є однією з основних суверенних функцій представницьких, установ (парламентів, регіональних та місцевих органів влади). Третє питання виникає із правила про те, що бюджетні кошти Міністерства фінансів поступово розподіляються для адміністрування податків. Четвертим аспектом є те, що мандат уряду обмежений максимум 4-5 років, тоді як податковий орган зобов'язаний планувати свою діяльність у довгостроковій перспективі. Коли ми говоримо про спілкування податкового органу з громадськістю та з платниками податків, мусимо визнати, що попереду ще довгий шлях. Можлива причина полягає в тому, що податковий орган залишався закритим у своїй юрисдикції [37, с.402].

Позитивне спілкування держави, того, хто інформує, пояснює, пропонує та запитує думку, є недавнім часом, тоді як повідомлення податкового органу все ще перебуває в зародковому стані. Необхідно знати, що спілкування, тобто оголошення, пояснення, пояснення та перенаправлення, дуже допомагають як у прийнятті та застосуванні нормативних актів, так і загалом у розумінні платників податків. Для хорошого спілкування потрібні три речі: точність, злагодженість та професіоналізм. Податковий орган не повинен ризикувати наданням недостовірної інформації в межах своєї юрисдикції. Це повинно бути

узгодженим та не створювати розбіжностей серед платників податків. Нарешті, підхід податкових органів до громадськості повинен шукати відгуки громадян, асоціацій, компаній і навіть від своїх співробітників. Належне спілкування також означає, що податковий орган передає інформацію, запитання, норми та рішення чітко та всебічно [31, с.303-316].

Діджиталізація податкового адміністрування є складним завданням, що вимагає кардинальних змін у способі його організації. Цифрові технології – це потужний інструмент управління, але стикання податкових органів з таким режимом роботи часто виявляється складним, часом невдалим. Проблема полягає в тому, що податковий орган, як і будь-який інший сектор, часто хоче створити власну електронну систему управління та інформації, і витрачається багато грошей, зусиль та технологій Поточний сербський уряд виділяє цифровізацію як один із абсолютних пріоритетів своєї програми. За представлених обставин це не слід розуміти як чергову «політично коректну, але пусту ініціативу» політиків, які борються за популярність. Зокрема, будь-який аналіз «витрат і вигод», мабуть, показав би що діджиталізція адміністрування податків варта тих ресурсів які були потраченні на її розробку. Тому рано чи пізно, при меншій чи вищій інтенсивності, можна очікувати тектонічних змін з точки зору практичного функціонування податкової системи в Сербії. Можуть статися потенційні помилки якщо проектування інформаційних систем доручено виключно ІТ-експертам, не включаючи персонал податкового органу або платників податків (або включаючи їх лише незначно). Досвід показує, що неможливо досягти хороших ІТ-рішень в податковому управлінні без рішучої участі його топ-менеджерів, а також тих, на кого спрямована ІТ-комунікація [6].

Сьогодні загальновизнано, що податкові органи не повинні відставати у використанні нових технологій, але повинні знаходити відповідні рішення, які сприятимуть та забезпечуватимуть відносини між платниками податків та податковим органом. Таким чином, потрібно буде вирішити багато технічних та юридичних питань, таких як перевірки та захист електронних підписів, унікальна електронна адреса платників податків, збори тощо. Оцифровка не означає, що

цей податок чиновники повинні розуміти, вчитися та працювати з точки зору сутності програмних рішень. Оцифровка передбачає потрійне клацання. Отже, термін «податковий технолог» можна знайти в емпіричній літературі. Дрони податкових органів складають список товарів, скануючи штрих-коди. Отримані дані надсилаються «ботам», також із значком податкового органу, який порівнює їх із статусом товарних та інших рахунків обраних або, можливо, всіх платників податків. Після аналізу програмне забезпечення податкового органу проводить розрахунки, визначає податкову базу та враховує ПДВ. Платник податків отримує спливаюче повідомлення від податкового органу, наприклад, повідомлення про нараховані податки [5].

Вони мають такі варіанти:

а) натиснути на «заперечення», що дає 8-денний термін для подання обґрунтованих причин через заявку, або б) натиснути «оплатити», завдяки чому платіжне доручення автоматично створюється. Натискаючи «затвердити», кошти надходять з рахунку платника податків на податковий адміністративний рахунок, де податкове зобов'язання автоматично фіксується у системі. Оцифровка служби податкових органів (подання податкових декларацій електронними засобами та дистанційним управлінням) дозволить змінити структуру працівників. Більше не буде потрібно такої кількості співробітників, які займаються кадровими справами. Ці працівники будуть перекваліфіковані та перенаправлені на надання послуг та контроль платників податків, перехресну перевірку активів та боротьбу з тіньовою економікою. Гнучкість податкового адміністрування з цифровими порушеннями повинна включати дві основні сфери дії. Перша – гармонізувати модель електронного (цифрового) бізнесу та модель податкового контролю, що застосовується податковим органом, які адаптовані до традиційної діяльності. Друга сфера діяльності передбачає внесення змін до правил щодо обміну інформацією між податковими органами на міжнародному рівні.

Це означає необхідність інтенсивної співпраці між податковими органами різних країн з метою ефективного запобігання уникненню сплати податків.

Швидкий обмін податковою інформацією є необхідним засобом для визначення бази оподаткування у випадку транскордонного доходу [30, с. 504].

Висновки до розділу 1

У результаті дослідження теоретичних аспектів діджиталізації справляння податків було досягнуто таких висновків:

1. Цифрова економіка змінює традиційні бізнес-моделі та полегшує діяльність на міжнародному рівні за допомогою Інтернету. Податкові органи повинні забезпечити, щоб усі платники податків сплачували реальні податки. Ця мета може бути ефективно досягнута лише за умови зменшення ризику уникнення податків. Цифрова економіка змушує податкові органи замінити традиційні моделі управління податками на нові моделі, які аналізують та використовують велику кількість наявної інформації в Інтернеті та електронні інструменти для ефективної співпраці між податковими органами у всьому світі. Податкові органи багатьох країн вважають, що оцифрування може зробити їх сильнішими, швидшими та кращими.

2. Цифрові інструменти дозволяють податковим органам бути більш організованими та ефективними, як у боротьбі зі зловживаннями, так і в поліпшенні якості складання податкової звітності та збору податків. Хоча технологія, здається, є основним елементом, не слід ігнорувати той факт, що людський фактор також важливий для оцифрування податкових органів. Необхідно змінити нинішнє репресивне ставлення до платників податків у поводженні з усіма трьома ключовими елементами ефективного адміністрування податків: надання допомоги платникам податків у виконанні своїх зобов’язань (платник податків – клієнт, а не ворог), своєчасний контроль за виконанням зобов’язань та ефективне стягнення зобов’язань. У процесі цифровізації податкові органи повсюдно стикаються однакові проблеми у забезпеченні ефективного функціонування та збору податкових надходжень та прийняття міжнародних стандартів.

РОЗДІЛ 2
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДІДЖИТАЛІЦІЗАЦІЇ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

2.1. Діджиталізація розрахунків, декларування та адміністування податків

Інформаційні технології стрімко штовхають суспільство вперед і ми звикаємо до інновацій, які заощаджують багато часу. Так, сьогодні Інтернет надає доступ до різноманітних ресурсів, платформ, магазинів, банків тощо. Інтернет захопив майже всі розважальні та сервісні функції, які є незамінними в повсякденному житті сучасних громадян, особливо створюючи можливості для бізнес-середовища, платників податків та окремих громадян, від яких залежить економічний розвиток країни, та мінімізуючи пряме спілкування з урядом. За сучасних умов це не лише економить час сторін, а й встановлює між ними більш прозорі та довірчі відносини.

Якщо навіть подивитись на найближчих сусідів, то можливо побачити багато цікавих онлайн-рішень, призначених для автоматизації процесу оподаткування. Про деякі з них згадав Андрій Журжий в інтерв'ю Taxlink. Якби не було платників податків, наша країна не мала б ресурсів для виживання та розвитку. Від цього залежить наповненість бюджету, що визначає економічний рівень і конкурентоспроможність країни. Тому створення комфортних умов праці та якісного обслуговування платників має бути першим завданням ДПС України [34, с. 470-476].

Незважаючи на те, що податкова служба, в очах більшості платників податків, роками сформувала репутацію служби покарань, будь-яка трансформація в обслуговуючий орган може бути ключовою та мати позитивний вплив. Державна податкова служба України робить певні кроки в цьому напрямку для впровадження онлайн-сервісів, про які йтиметься нижче. Тому

ДПС України витрачає багато ресурсів на діджиталізацію управління, який, за словами керівника податкової служби, має бути швидким та комфортним.

«Сьогодні процес управління оподаткуванням, витратами та єдиним соціальним внеском максимально електронний. Наразі успішно працюють такі електронні сервіси, як «Електронний кабінет платника податків» - сказав Роман Насіров. Наразі на основі опитування громадян було вибрано декілька із найпопулярніших електронних сервісів для полегшення декларування, обчислення та сплати податків (рис. 2.1).

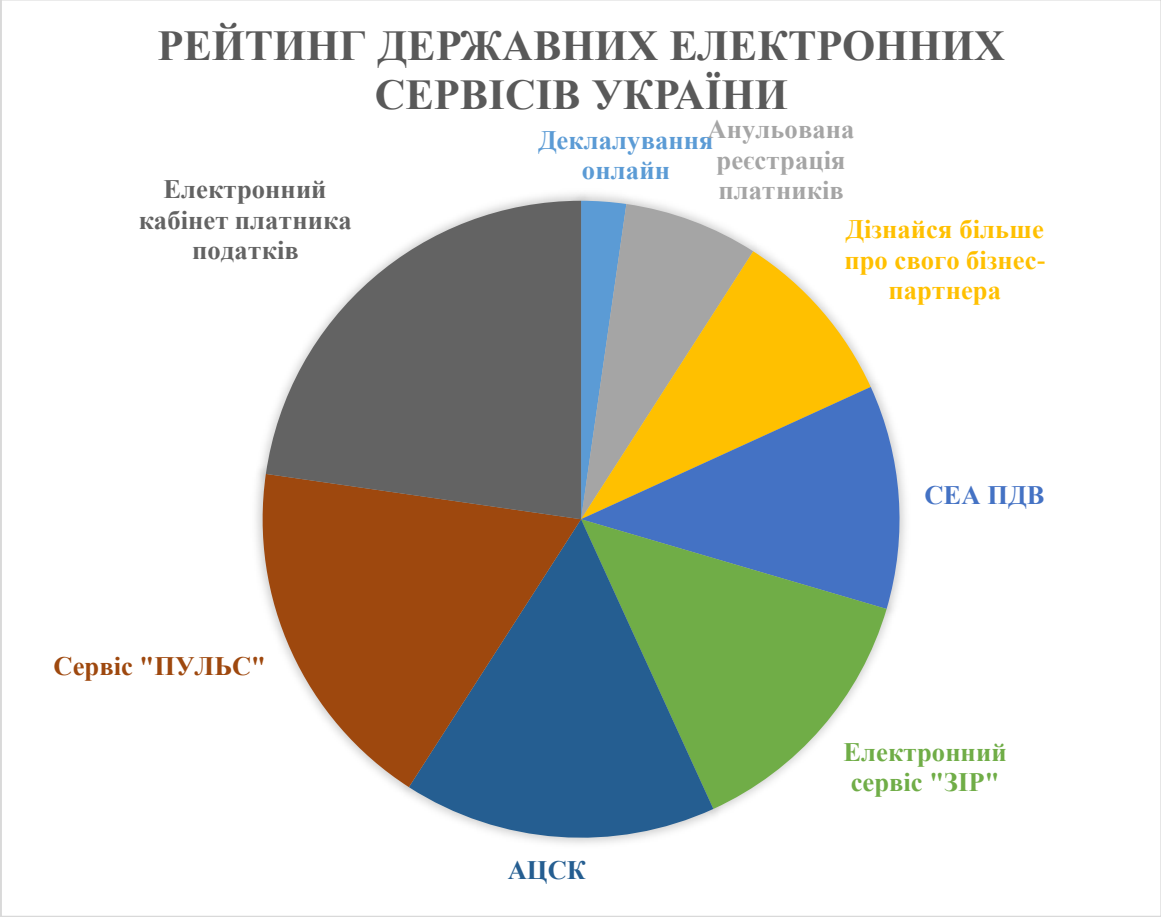

Рис. 2.1. Рейтинг державних електронних сервісів України.

Джерело: складено автором за: [14].

«Декларування онлайн» (заповнення декларації про майновий стан і доходи). Державна податкова служба України створила сервіс, який дозволяє фізичним особам та ФОП у загальній системі заповнювати електронні форми декларації про майновий стан і доходи в режимі реального часу та надсилати їх до податкових органів. Варто зазначити, що сьогодні Державна податкова

служба України випускає оновлену версію «онлайн-декларації», тому сервіс тимчасово закритий. До речі, якщо говорити про оновлення інформації про цей сервіс, то недоліків ще багато. Хоча спосіб відправлення форми декларації через Інтернет простий, існує проблема, що бланк декларації неможливо прочитати заздалегідь, тобто задовго до подання [50, с. 6-14].

Анульована реєстрація платників. Електронний сервіс, що містить інформацію про анулювання реєстрації платників ПДВ, є хорошим помічником для платників податків у тому, щоб перевірити, чи не анулювали їх потенційні бізнес-партнери реєстрацію платників ПДВ. У цьому випадку можна перевірити, хто добровільно зняв реєстрацію: на вимогу платника податків, ініціативу контролюючого органу чи рішення суду [52].

Дізнайся більше про свого бізнес-партнера. Електронний сервіс дозволяє перевірити надійність ділових партнерів за кодом ЄДРПОУ або точну назву повноти сплати податку до держбюджету. Це дозволить оцінити можливі податкові ризики співпраці з ним, оскільки потенційний партнер може збанкрутувати, або приховати свою реальну юридичну адресу.

Сьогодні ця послуга дуже популярна серед платників податків, оскільки підприємці мають доступ до безкоштовної та актуальної інформації, зокрема про стан розрахунку бюджету своїх бізнес-партнерів, податкові борги та реєстрацію платників податків [6].

Система електронного адміністрування податку на додану вартість / Система електронного адміністрування реалізації пального. «СЕА ПДВ» та «СЕАРП» є одними із найкращих прикладів недосконалої реалізації справді прогресивних ідей. Електронний сервіс Державної податкової служби України (скорочено СЕА ПДВ) має на меті контролювати надходження податку на додану вартість України та мінімізувати зловживання цим податком шляхом контролю за всіма онлайн-операціями [12, с. 64-68].

Запровадження цієї системи дає змогу надавати інформацію про обсяг бюджетних ресурсів податку на додану вартість у будь-який момент, а не лише при отриманні декларації платника податків після закінчення звітного періоду.

Хоча СЕА дає можливість передбачити низку бюджетних відшкодувань з великою кількістю коштів, ситуація з відшкодуванням ПДВ не значно покращилася. Проте є підстави вважати, що дані в СЕА можуть коригуватися безпосередньо та вручну працівниками фінансового відділу. Слід зазначити, що із запровадженням СЕА виникають проблеми з анулюванням реєстрації платників ПДВ. Вирішення цієї проблеми полягає в тому, що кошти (навіть ті, які надійдуть в систему в майбутньому) при скасуванні автоматично перераховуються до державного бюджету. Це призвело до збільшення кількості випадків безпідставного скасування реєстрації платників для автоматичного наповнення держбюджету. По суті, подібною до СЕА системою є електронна система управління продажами палива (далі – СЕАРП), яка запрацювала 1 березня 2016 року [14].

Ідея послуги дуже хороша, але її реалізація з самого початку викликала проблеми. У режимі тестування знадобився місяць, щоб чекати, поки ДПС відповість на запитання та затвердить положення про роботу СЕАРП. Більше того, якби податковий лист не підривав ідею запровадження СЕАРП, ситуація могла б бути набагато кращою. Спочатку Державна податкова служба вимагала від усіх посередників, які продають купони та паливні смарт-картки, реєструвати та перевидавати податкові накладні. Тоді вона пояснила, що при постачанні палива контрагентам необхідно робити реєстрацію, адже це реалізація передачі прав на розпорядження паливом. На щастя, протягом шести місяців специфікації СЕАРП наші контролюючі органи частково усунули свої помилки [8].

Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс / Єдина база податкових знань. Електронний сервіс «ЗІР» дозволяє користувачам отримати доступ до інформаційної бібліотеки з нормативними документами. Через функцію «Запитання-відповіді в базі знань» платник може дізнатися про питання, пов’язані з податковим та митним законодавством (офіційна позиція ДПС України). Наразі Інформаційно-довідковий відділ ДПС активно працює над розширенням ресурсних можливостей та їх оновленням, прагне підтримувати інформацію в актуальному стані. Проте, ЗІР не завжди надає платникам

відповідні роз’яснення щодо конкретних питань. Найважливіше те, що це стосується багатьох пояснених змістів, вони насправді не застосовуються в природі [5].

Також можна помітити деякі технічні дефекти та недоліки контенту:

- невказання фактичної дати з дати публікації тлумачення;

- відсутність належного пояснення для довідки;

- незручні умови пошуку, які створюють незручності під час пошуку відповідей на запитання.

Акредитований центр сертифікації ключів (безкоштовна послуга з надання електронного цифрового підпису). Послуга ДПС використовується для надання електронних цифрових підписів (далі – ЕЦП). Цей сервіс корисний тим, що значно скорочує обсяг паперової тяганини та навіть заощаджує доступний час пересічних громадян, забезпечуючи конфіденційність та безпеку, а також синхронізуючи дані при поданні звітності до контролюючого органу, який приймає у власність України електронні форми звітності міністерств та відомств і нарешті створює віддалений зв’язок між фінансовими службами та платниками податків. Варто зазначити, що поведінка податкового органу приховувала дієвий характер послуги. Йдеться про вимоги податкової перевірки до платників податків для підписання додаткових угод на додаток до договору про визнання електронних документів [4].

В електронному сервісі ДПС України також є функція керування електронним цифровим підписом, яка призначена для керівників підприємств, установ та організацій. Електронний сервіс «Управління ЕЦП» дозволяє керівникам в електронному вигляді вносити інформацію про посвідчення відповідальної особи в систему подання документів. Одним словом, за допомогою цього сервісу керівники можуть надати своїм працівникам право підписувати податкові документи та виконувати обов’язки директора чи бухгалтера.

Антикорупційний сервіс «Пульс». «Пульс» — це електронний сервіс Державної податкової служби, він дозволяє формувати та надсилати заяви в

електронному вигляді. Сервіс «Пульс» був створений податківцями для боротьби з корупцією, протиправною діяльністю або, навпаки бездіяльністю ДПС. Цілодобова фінансова служба обробляє інформацію, яка постійно надходить від суб'єктів господарювання України та фізичних осіб, на гарячу лінію пульсу. Окрім корупційних питань, громадяни також повідомляють про незаконні дії посадових осіб митниці щодо контролю та розмитненням товарів і транспортних засобів, які перетинають митний кордон країни. Податківці зазначають, що сервіс «Пульс» дозволяє звертатися до керівництва ДПС України для надання важливої інформації про перешкоджання податківцями законній діяльності суб'єктів господарювання. Протягом 2020 року на сервіс «Пульс» надійшло 5 169 звернень щодо неправомірних дій та бездіяльності працівників ДПС (у т. ч. 135 анонімних), які опрацьовано (у т. ч. відповідно до «дорожніх карт») з направленням їх на розгляд до відповідного структурного підрозділу ДПС або її територіальних органів.

За вказаний період заявники переважно скаржилися на роботу органів ДПС – 3,2 тис. (61,9 відс.), щодо проблем при поданні звітності та реєстрації податкових накладних у ЄРПН – 1,0 тис. (19,6 відс.) та роботи системи електронного адміністрування ПДВ – 0,3 тис. (4,9 відсотка). Також за вказаний період заявники повідомили про 225 випадків (4,4 відс.) щодо можливих корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень вимог Закону України «Про запобігання корупції», вчинених працівниками органів ДПС.

Електронний кабінет платника податків (оновлена версія). З моменту впровадження Електронного кабінету платника податків (далі – ЕКП) можливості цієї послуги значно зросли. Зокрема, нововведення у липні дозволило платникам єдиного внеску з загальнообов'язкового державного соціального страхування (далі ЄСВ) підготувати, заповнити та надіслати звіт про нараховану суму ЄСВ за новою формою [9]. На своєму ЕКП платники можуть створювати податкові декларації в режимі реального часу та надсилати їх в електронному вигляді, а потім, за потреби, переглядати їх. Користувачі цього

сервісу можуть отримувати довідки про непогашення податків та зборів, які контролюються ДПС України. Платник має доступ до інформації про стан бюджетних розрахунків (про податки, збори, ЄСВ), а також його облікові дані та податковий календар [9].

Функції даного електронного сервісу поділяються на персональну частину та відкриту частину. Персональні функції дозволяють отримати доступ до всіх функцій ЕКП. Ідентифіковані користувачі мають персональні податкові календарі, облікові дані доступу, можуть надсилати запити на інформацію, реєструвати податкові накладні в ЄРПН та в електронному вигляді подавати до ДПС України такі заяви як:

- заява про реєстрацію платника ПДВ;
- заява про анулювання реєстрації платника податку на додану вартість;
- заява на отримання довідки про несплату податків і зборів.

Особистий кабінет надає можливість приватним підприємцям, які можуть використовувати платіжну систему для сплати податків/зборів/обов'язкових платежів, а потім використовувати бюджет для контролю за станом розрахунків.

M.E.Doc (Мій електронний документ, також відомий як Medoc або Медок) – поширене українське програмне забезпечення для подання звітності до контролюючих органів та електронного обміну основними документами, що мають юридичне значення, між контрагентами [58].

Програму M.E.Doc розробили українські програмісти під керівництвом Олесі Лінник, з розвитком нових технологій та попитом ринку програмне забезпечення постійно оновлюється та вдосконалюється, що призвело до розвитку M.E.Doc на українському ринку в 2010 році. В результаті M.E.Doc став багатофункціональним комплексом, який надає найбільші можливості для бухгалтерів в країні. Програмне забезпечення задовольняє потреби обробки електронних документів для компаній будь-якого розміру, форми власності та виду діяльності [59].

Програма має як готові рішення для основних потреб користувачів, так і додаткові модулі:

- M.E.Doc. Держава – подавання різних видів звітностей в усі контролюючі органи, реєстрування податкових накладних в Єдиному реєстрі та обмін накладними з контрагентами;
- M.E.Doc. Бізнес – передача первинних бухгалтерських документів з контрагентами;
- M.E.Doc. Акциз та ТТН – робота з системою електронного адміністрування реалізації палива та оперування з товарно-транспортними накладними;
- M.E.Doc. Зарплата – розрахування і нарахування заробітної плати працівникам, облік і управління персоналом;
- M.E.Doc. Корпорація – консолідування звітностей для підприємств з розгалуженою структурою.

Програма MEDoc спрямована на подачу звітності до всіх контролюючих органів України, реєстрацію податкових накладних та електронних документів, що мають юридичне значення. Крім того, програма також передбачає модулі для нарахування заробітної плати, звітів великих компаній із широкою структурою відділів та роботи з банком. M.E.Doc містить усі поточні форми звітів, оновлені відповідно до законодавства [29].

Ця програма підтримує роботу з ЕЦП найбільш часто використовуваних центрів сертифікації та безпечним носієм ключів SecureToken [35]. Штат розробників програми складається з великої кількості програмерів, аналітиків, тестувальників, експертів технічної підтримки та персоналу в інших сферах. M.E.Doc отримав позитивні коментарі від експертів в галузі захисту інформаційних технологій G3, які вказують на високий рівень безпеки.

2.2. Практика використання електронних сервісів податкових органів

Державна податкова служба України у 2020 році запустила електронний сервіс «InfoTAX». Чат-бот Державної податкової служби України «InfoTAX» – це мобільне та швидке отримання інформації прямо у смартфоні.

Логотип чат-бота «InfoTAX» представлено на (рис. 2.2) .

Рис. 2.2 Логотип чат-бота «InfoTAX» ДПС України.

Джерело: [3].

Щоб отримати доступ до ресурсу, потрібно мати електронний підпис або бути зареєстрованим клієнтом одного з українських банків. Щоб підключитися до чат-боту, потрібно знайти «InfoTAX» у відповідному месенджері (Viber, Telegram) та перейти за посиланням електронного кабінету, щоб визначити та завершити налаштування нового сервісу. Після підписки на особистий кабінет платника податків користувачі можуть отримати найсвіжішу інформацію про стан виплати бюджету, дані реєстрації та обліку, результати обробки документів, а також терміни подання звітності та податків. Прийом інформації здійснюється через меню [39].

Вкладка меню «Основний рахунок» дозволяє переглянути стан платежу, несплачений залишок відсотків, інформацію про борг, переплату та інформацію

про податковий звіт. На вкладці меню «Інфо» є календар податків. Вкладка меню «Облікові дані» дозволяє переглядати реєстраційні дані, дані об'єктів та рахунків платників податків. На вкладці меню «Накладні» відображається інформація про отримані та видані податкові накладні/скориговані розрахунки та дані щодо раніше сплачених податків. На вкладці «СЕА ПДВ» надається інформація про право платника податків реєструвати податкові накладні та/або коригувати розрахункову суму в ЄРПН та суму залишку на казначейському рахунку платника податку на додану вартість.

Вкладка СЕА РПСЕ дозволяє отримувати інформацію про суму права платника податків та реєструвати накладні. Таким чином платники податків використовуючи Telegram, Messenger та Viber тепер мають можливість отримувати таку інформацію:

- статус розрахунків у бюджеті;
- дані реєстрації та обліку;
- результати обробки документів;
- термін подання звітності та сплати податків.

Також, починаючи з січня 2021 року, сервіс надає можливість:

- попередньо заповнити звіт платника єдиного податку;
- перехід до оподаткування «в два кліки»;

InfoTAX є продовженням курсів, пропонованих ДПС, метою яких є максимальне дистанційне спілкування з платниками податків та надання нового рівня обслуговування. Простота спілкування з податковими службами та швидкий і зручний доступ до податкової інформації через «Інфотакс» – це не лише черговий крок на шляху до оцифрування національної системи оподаткування, а й відповідь на вимоги послуг платників податків [57].

Електронний кабінет платника податків – це інформаційна та телекомунікаційна система, призначена для забезпечення того, щоб платники податків та державні органи здійснювали свої права та обов'язки відповідно до податкового законодавства України в електронній формі.

Електронний кабінет платника податків – це сучасний електронний сервіс порталу ДПС України. За допомогою спеціальних засобів доступу з використанням електронних цифрових підписів (наприклад, електронної картки платника податків) платники податків та податкові органи співпрацюють у режимі реального часу [8].

Вхід до «Електронного кабінету платника» здійснюється за адресою: http://cabinet.sfs.gov.ua, а також через офіційний портал ДПС України (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Розташування «Електронного кабінету платника» на головній сторінці ДПС.

Джерело: [3].

Електронний кабінет платника дозволяє йому використовувати персональні комп'ютери та розумні пристрої для роботи в режимі реального часу без необхідності встановлення спеціального програмного забезпечення. Електронний кабінет платника розділений на дві частини: загальнодоступну та відкриту, до якої мають доступ усі користувачі, та приватну частину – особистий кабінет платника, доступ до якого можливий лише за допомогою електронних цифрових підписів (ЕЦП) [9].

Можливості для платника або громадянина:

- довідатись останні новини про ДПС та інновації кабінету;

- використати інформацію з загальнодоступних реєстрів (рис.2.4);

- отримати інформацію про терміни сплати податків, зборів, обов'язкових платежів та звітності (податковий календар);

- роздрукувати податкову декларацію;

- заповнювати, зберігати та друкувати декларації про майновий стан та доходи;

- отримати контактну інформацію та адресу існуючого центру обслуговування платників (ЦОП).

Рис. 2.4. Вкладка «Реєстри» відкритої частини «Електронного кабінету платника».

Джерело: [3].

Інформацію з реєстру, яку можливо отримати в режимі реального часу:

-інформація про реєстрацію платника податків;

- реєстр страховиків;

- дані з реєстру платників податку на додану вартість;

- єдиний реєстр платників податків;

- інформація про РРО;

- інформація про книги ОРО;

- дані з реєстру платників податків з податку з реалізації пального;

- реєстрація персоналу, що здійснює операції з товарами;

- система обліку публічної інформації;

- доказ про відсутність боргу;

- реєстр заяв про повернення бюджетної суми відшкодування;

- реєстри неприбуткових установ та організацій [8].

У 2017 році розділ «Відомості реєстру» доповнено таким змістом:

- дані з реєстру одержувачів бюджетних дотацій;

- єдиний реєстр податкового консультування фізичних осіб.

Щоб отримати доступ до приватної частини особистого кабінету, потрібно перейти на вкладку «Вхід» у верхньому правому куті (рис. 2.5).

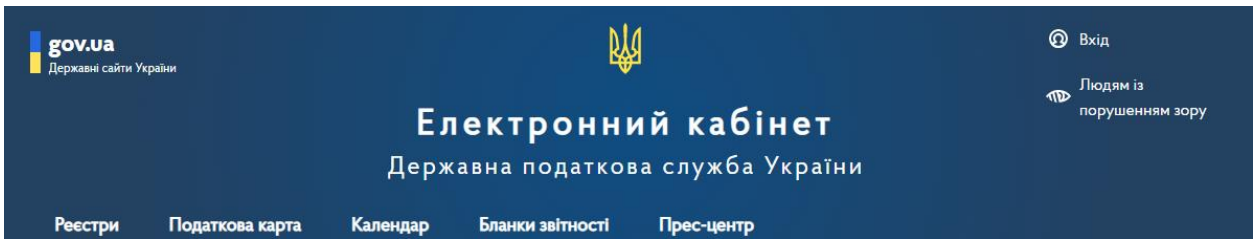

Рис. 2.5. Вхід до особистого кабінету «Електронного кабінету платника»

Джерело: [3].

Вхід у приватну частину електронного кабінету можуть заповнювати юридичні особи-керівники або бухгалтери, фізичні особи-підприємці, фізичні особи з електронними цифровими підписами [9].

У приватній частині електронного кабінету, за типом платника (юридична особа, фізична особа-підприємець, громадянин, державна службова особа тощо), електронний кабінет надає такі послуги:

- персоналізований податковий календар;

- перегляд облікових даних платника;

- подавати звіти в електронній формі до Державної податкової служби або пенсійного фонду;

- перегляд і друк раніше поданих звітів;

- перегляд вхідних/вихідних файлів;

- листування з Державною податковою службою;

- надсилання запиту на інформацію;

- інформація про стан бюджетних розрахунків;

- реєстрація податкових накладних та розрахунок коригувань до них в єдиному реєстрі податкових накладних;

- інформація з єдиного реєстру податкових накладних;

- інформація з оперативних реєстрів та операцій реєстру в електронній системі адміністрування податку на додану вартість;

- інформація про роботу та реєстрацію транзакцій в електронній системі адміністрування продажу палива;

Робота приватної частини здійснюється безкоштовно за допомогою електронних цифрових підписів, які сертифіковані в уповноваженому органі сертифікації ключів, особливо в АЦСК Інформаційно-довідкового департаменту ДПС [8].

Станом на 2017 рік кількість користувачів ЕКП платника податків становила 6,4 мільйони. Серед них 333,3 підприємств та 116,5 громадян були ідентифіковані за особистими рахунками та користувались приватною частиною кабінету. У 2018 році послугою електронного кабінету скористалося понад 9,5 мільйонів людей. Водночас 1,3 млн платників податків користувалися послугами приватної частини.

У 2019 році понад 1,8 млн платників податків користувалися приватною частиною електронного кабінету Державної податкової служби. Серед користувачів приватної частини електронного кабінету більше 949 600 фізичних осіб-підприємців, 464 200 юридичних осіб та 421800 громадян. Станом на 2020 рік 2,3 млн платників податків користуються приватною частиною електронного кабінету Державної податкової служби, яка надає понад 80 електронних послуг. Серед користувачів приватної частини електронного кабінету 1,2 млн є фізичними особами - підприємцями, 500 000 юридичними особами та 600 000 громадянами (рис. 2.6) [33].

З початку 2020 року подали звітність в електронному вигляді 1 977 761 суб'єкт господарювання (2019 рік – 1 918 794).

За січень – грудень 2020 року платниками надіслано до органів ДПС 481 041 076 документів в електронному вигляді (2019 рік – 359 542 328). Звітність з єдиного внеску у грудні 2020 року подали 195 751 суб'єкт господарювання, з них 166 239 суб'єктів господарювання (кількість працюючих більше 5 осіб) в електронному вигляді [32].

Рис. 2.6. Статистика кількості користувачів ЕКП за 2017-2020 роки

Джерело: складено автором за: [32; 33].

За 2019 всього подано платниками 359542328 документів в електронному вигляді (рис. 2.7) з них:

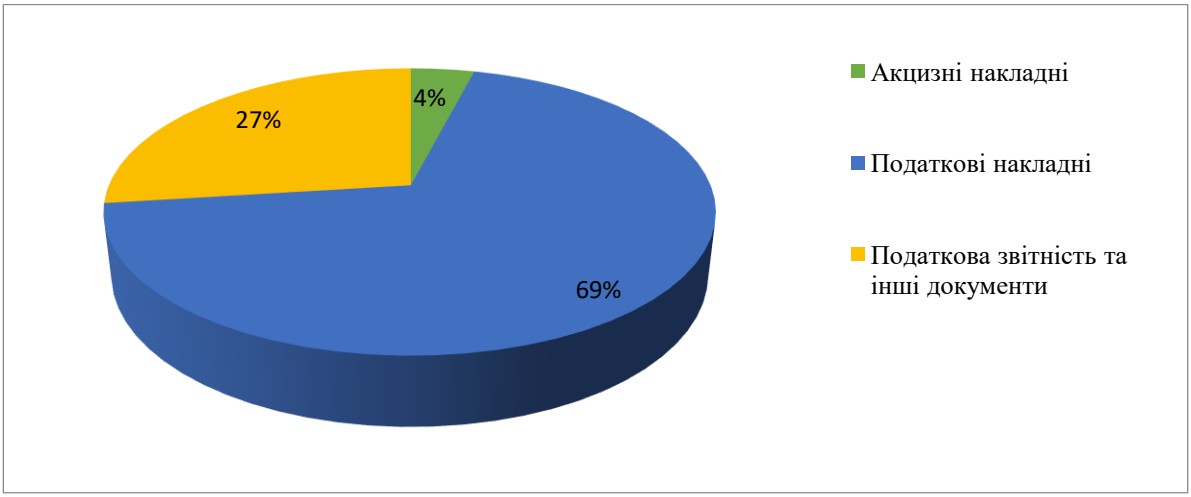

Рис. 2.7. Статистика подання електронних документів за 2019 рік.

Джерело: складено автором за: [32].

За 2020 всього подано платниками 481 041 076 документів в електронному вигляді (рис. 2.8), з них:

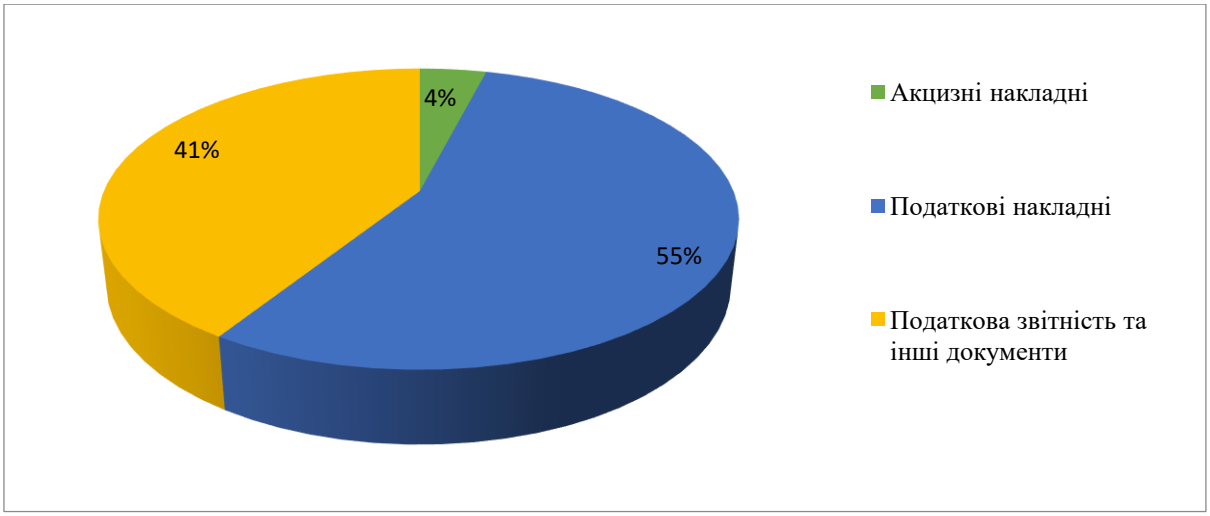

Рис. 2.8. Статистика подання електронних документів за 2020 рік.

Джерело: складено автором за: [32].

Згідно офіційних даних, різниця у кількості поданих документів в еклектронному вигляді між 2019 та 2020 роками становить 121 498 748 (рис. 2.9).

Рис. 2.9. Кількість поданних електронних документів за 2019 – 2020 роки.

Джерело: складено автором за: [32, 33].

Загалом згідно статистики кількість поданих електронних документів зросла на 33,79%, що в свою чергу говорить про збільшення кількості користувачів електронних сервісів ДПС України.

Щодо Єдиного реєстру податкових (ЄРПН) та акцизних (ЄРАН) накладних, то за січень – грудень 2020 року в ЄРАН зареєстровано 19 310 767 акцизних накладних та 107 490 розрахунків коригування до акцизних накладних та в ЄРПН зареєстровано 266 831 647 податкових накладних із сумою ПДВ 1829775,28 млн грн (у т.ч. у ЄРПН зареєстровано 16 817 692 накладні із сумою

ПДВ понад 10 тис. гривень) [32, 33].

Станом на 01.01.2021 забезпечується надання таких електронних сервісів для платників податків:

– виписки з Єдиного реєстру податкових накладних як покупцю, так і продавцю, з початку року опрацьовано 70 687 692;

– відповідей на електронні запити платників податків щодо отримання інформації з Реєстру платників ПДВ стосовно наявності платників ПДВ у Реєстрі платників ПДВ, опрацьовано 22 306 запитів;

– виписки із системи електронного адміністрування ПДВ щодо отримання відомостей про стан рахунку в системі електронного адміністрування податку на додану вартість та суми податку, на яку він має право зареєструвати податкові накладні та/або розрахунки коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних, – 10 519 395 [32, 33];

– виписки з Єдиного реєстру податкових накладних на Запит щодо отримання відомостей з Єдиного реєстру податкових накладних (надається по виданих податкових накладних та розрахунках коригування, зареєстрованих з порушенням граничного терміну реєстрації за запитуваний період) – 36 228;

– виписки із системи електронного адміністрування ПДВ на Запит у розрізі операцій із системи електронного адміністрування ПДВ – 167 261;

– виписки із системи електронного адміністрування з реалізації пального щодо суми податку, на яку платник акцизного податку має право зареєструвати заявку на поповнення обсягу залишку пального в СЕАРП, – 4 046 запитів оброблено у 2020 році [33].

Таблиця 2.1.

Стастика кількості поданих електронних документів ЄРПН та ЄРАН за 2018 та 2020 роки

	2018	**2020**
Подано акцизних накладних	5 302 856	19 310 767
Розрахунків коригування до акцизних накладних	64 544	107 490
Податкових накладних зареєстровано	234 939 406	266 831 647

Виписок із Єдиного реєстру податкових накладних опрацьовано	76 890 625	70 687 692
Відповідей на електронні запити платників податків щодо отримання інформації з Реєстру платників ПДВ	31 788	22 306
Виписок із системи електронного адміністрування ПДВ щодо отримання відомостей про стан рахунку в системі	12 699 732	10 519 395
Виписок з Єдиного реєстру податкових накладних на Запит щодо отримання відомостей з Єдиного реєстру податкових накладних	61 656	36 228
Виписок із системи електронного адміністрування ПДВ на Запит у розрізі операцій із системи електронного адміністрування ПДВ	240 617	167 261
Виписок із системи електронного адміністрування з реалізації пального щодо суми податку, на яку платник акцизного податку має право зареєструвати заявку на поповнення обсягу залишку пального в СЕАРП	5 394	4 046

Джерело: складено автором за: [32; 33].

У 2013 році в системі ДПС України була введена в комерційну експлуатацію комплексна система автоматизації інформації «Податковий блок», яка замінила різні системи автоматизації на різних рівнях і стала основою для розвитку сучасної інформаційної податкової інфраструктури України (зовнішньої та внутрішньої).

Інформаційна система «Податковий блок» заснована на принципі централізованого збору, обробки та систематизації даних, і працівники Державної податкової служби можуть отримати доступ до цих даних у межах своїх обов'язків. Відповідно до функцій, які виконують податкові органи, підсистеми виділяються в інформаційній системі. Інформаційна система «Податковий блок» має на меті автоматизувати процеси чотирьох частин податкового блоку і складається з чотирьох функціональних підсистем [5].

1) Реєстрація платника податків – для забезпечення податкового обліку тих, кому необхідно сплатити податки.

2) Обробка податкових звітностей та обробка платежів з метою отримання, реєстрації, обробки, перевірки та перегляду податкових звітностей та обробка інформації, що надходить від органів ДПС.

3) Облік платежів – це системний інструмент бухгалтерського обліку, який створює механізм систематичного обліку та здійснення операцій в особистому рахунку платника по всіх можливих видах податків.

4) Податковий аудит – призначена для використання підрозділами, що забезпечують формування результатів контрольно-перевірної роботи; а також підсистеми «Адміністрування системи», що забезпечує працездатність і налаштування роботи вищеназваних підсистем у частині адміністрування користувачів [3].

Всі підсистеми інформаційної системи «Податковий блок» функціонують **на єдиній базі даних (рис. 2.10).**

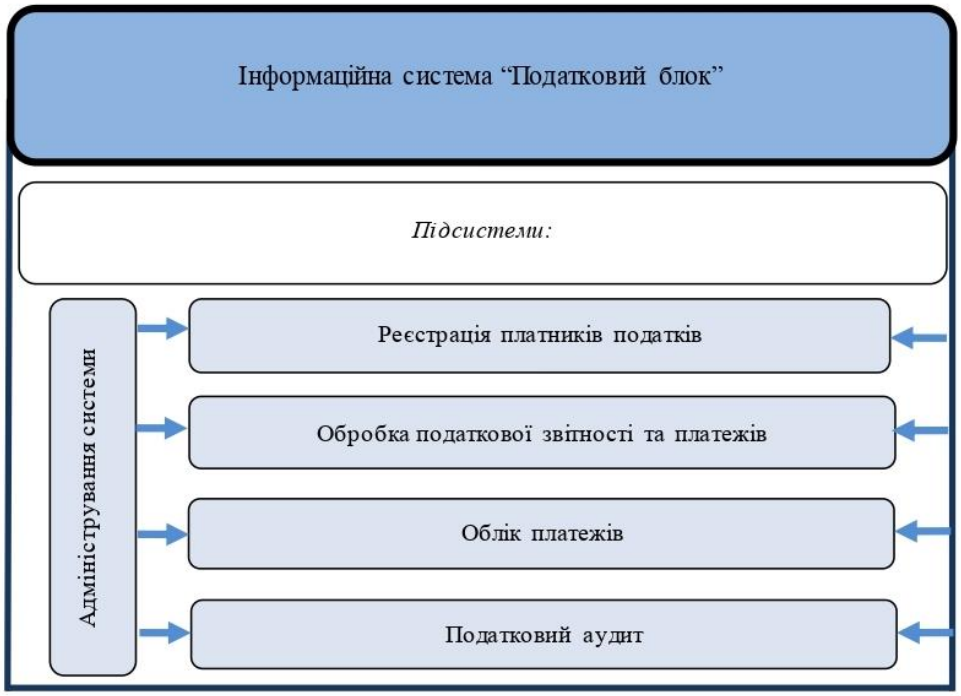

Рис. 2.10. Інформаційна система «Податковий блок» та її функціональні підсистеми.

Джерело: [8].

Метою впровадження системи «податкового блоку» є:

- підвищення ефективності роботи ДПС;

- спрощення процедури що виконується ДПС;

- покращення якості податкових послуг платників податків та створення умови для підвищення рівня добровільного дотримання податкового законодавства.

Висновки до розділу 2

У результаті дослідження сучасних тенденцій діджиталізації справння податків було досягнуто таких висновків:

1. Цифрова економіка є не тільки економікою знань, але і економікою довіри, що дозволяє за допомогою ІТ-технологій забезпечувати добровільне дотримання платниками податків податкового законодавства. Податкові органи використовують функціонал нових технологій, таких як BIG DATA та засоби аналізу даних з метою покращання податкового адміністрування, боротьби з шахрайством, сприяння дотримання норм податкового законодавства платниками податків.

У процесі становлення податкової системи України поетапно здійснюється розвиток складових електронного оподаткування, активізація яких пов’язана із початком дії у 2011 році Податкового кодексу України.

Розвиток електронних сервісів для платників податків в мережі Інтернет – один з пріоритетних завдань ДПС України. Державна податкова служба України активно проводить політику діджиталізації, спираючись на вдосконалення як контрольних функцій, так і на клієнтоорієнтованість.

ДПС України активно розвиває сервісну складову, спрямовану на надання максимально доступної інформації в електронному вигляді. Скориставшись електронними сервісами, платник податків не тільки заощаджує час, а й створює для себе найбільш комфортні умови при взаємодії з податковими органами.

2. Чат-бот Державної податкової служби України «ІнфоТАКС» є продовженням курсу, який пропонує Державна податкова служба України, метою якого є спілкування з найдальшими платниками податків та надання нового рівня обслуговування.

Простота спілкування з податковими службами та швидкий і зручний доступ до податкової інформації через «ІнфоТАКС» – це не лише ще один крок до цифровізації національної системи оподаткування, а й відповідь на запити платників податків на мобільні послуги. ЕКП – це інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для того, щоб платники податків та державні органи здійснювали свої права та обов'язки, передбачені українським податковим законодавством, в електронній формі. Вхід до «електронного кабінету платника» знаходиться за адресою: http://cabinet.sfs.gov.ua та через офіційний портал ДПС України.

Електронний кабінет платника розділений на дві частини: загальнодоступну та відкриту, до якої мають доступ усі користувачі, та приватну частину – особистий кабінет платника податків, доступ до якого можливий лише за допомогою електронних цифрових підписів (ЕЦП). Переваги електронного кабінета платника такі:

- можливість працювати за допомогою персональних комп'ютерів та інтелектуальних пристроїв;

- можливість використання без встановлення програмного забезпечення;

- цілодобова доступність до ресурсу безкоштовно;

Інформаційна система «Податковий блок» є базовою інформаційною системою ДПС та її територіальних органів, що має централізовану архітектуру, яка працює на основі єдиної централізованої бази даних, до складу якої входять підсистеми: «Реєстрація платників податків», «Обробка податкової звітності та платежів», «Облік платежів», «Податковий аудит», «Аналітична система», «Адміністрування системи». При мінімальних витратах ручної праці інформаційна система «Податковий блок» забезпечує всіх користувачів інформацією, необхідною для виконання їх функціональних обов'язків на всіх рівнях (центральному, регіональному та районному).

Варто зазначити, що процес цифрової трансформації податкового адміністрування в Україні ще на початковому етапі, а результати його впливу можна буде спостерігати щонайменше за декілька років

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКІВ

3.1. Зарубіжний досвід діджиталізації справляння податків

Сучасний період розвитку світової економіки – це перехід від постіндустріальних до цифрових систем, що є основою четвертої промислової революції, що приносить великі зміни в соціальній та економічній сферах. Економічна трансформація характеризується широким процесом впровадження інформаційно-виробничих технологій у роботу суб'єктів господарювання: використання хмарного сховища, перехід на цифрову валюту, впровадження систем біометричної аутентифікації, використання штучного інтелекту. Системи оподаткування є невід'ємною частиною цієї картини і уряди багатьох країн почали впроваджувати цифрові технології у взаємодії між податковими органами та платниками податків.

Цифровізація суспільства надає нові можливості для податкового менеджменту. Позбувшись узгоджених процесів, пов'язаних із платниками податків, та починаючи інтегрувати податкові процеси в системи, які використовуються платниками податків у повсякденному житті та бізнесі, ці зміни дають змогу усунути деякі структурні обмеження існуючої системи податкового управління. Така інтеграція більшою мірою відповідатиме вимогам проектування та поступово знижуватиме витрати на дотримання вимог платниками податків [27, с. 90-97].

У цифровій економіці нові інформаційні технології можуть бути впроваджені в процес збору та управління податками для підвищення якості та ефективності збору та управління ними. Впровадження податковими органами сучасних інструментів інформаційних технологій у цифровому середовищі дозволяє мінімізувати ризики недотримання платниками податків податкового

законодавства, максимально підвищити ефективність податкового управління та досягти 100% податкових вимог [1, с. 166-172].

Використання сучасних інформаційних технологій вирішує широкий спектр проблем і дозволяє концептуально змінити парадигму податкового менеджменту. Основні переваги автоматизації податкового адміністрування:

- зниження витрати на податкове адміністрування;

- зменшення адміністративного навантаження та адміністративних бар'єрів платників податків (зменшення витрати часу та праці на подання та сплату податків та інші заходи податкового контролю);

- зменшення ризиків під час податкових перевірок (усунення змови між контролюючими органами та платниками податків та зменшення кількості помилок під час податкових перевірок);

- розширення географії бізнесу та податкового менеджменту [15].

Деякі додаткові та очікувані виклики, пов'язані зі швидкою цифровизацією суспільства та економіки, можуть посилити важливість змін і ці виклики можуть дедалі більше впливати на поточну систему податкового управління. Це стосується подібних проблем.

1) Отримування та використання інформації на основі змінних бізнес-моделей, змін бізнес-моделей та використання непрозорих цифрових активів (наприклад, віртуальних валют).

2) Питання конфіденційності, безпеки та прозорості, пов'язані з використанням і контролем великих наборів даних [53, с. 33-39].

Очікувані структурні зміни у взаємодії цифрової економіки та податкової сфери:

1) Вплив цифровізації на базу оподаткування:

- автоматизація та роботизація процесів;

- віддалені продажі товарів і послуг;

2) Вплив цифровізації на збір та адміністрування податків:

- технологія блокчейн та децентралізація баз даних;

- смарт-контракти: автоматизація оподаткування.

Податкова конкуренція та податкова координація в цифрову епоху мають такі характеристики.

1) Швидкість і складність сучасних змін:

- швидке поширення інформації та передового досвіду, демонстраційні ефекти;

- важкість розуміння сучасних технологій оподаткування та податкового контролю (включаючи блокчейн).

Можливості цифрових ринків мають вирішальне значення для досягнення національної економічної ефективності, оскільки вони стимулюють використання виробничих ресурсів не лише у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, а й у суміжних галузях. Серед іншого, процес цифровізації України та інших країн у міжнародному співтоваристві є надзвичайно важливим для формування багатополярного світу для запобігання інформаційним конфліктам та цифровій нерівності. Починаючи вивчати досвід діджиталізації процесу збору податків та управління ними за кордоном, варто подумати про впровадження цифрової ідентифікації платників податків у всьому світі.

Хоча концепція цифрового ідентифікатора є універсальною, вона все ще відіграє ряд різних ролей залежно від ситуації в конкретній країні/регіоні. У країнах з високим рівнем доходу цифровий ідентифікатор – це оновлення надійної, але застарілої фізичної (паперової) системи ідентифікації, яка в минулому була надійною та ефективною. Бельгія, Естонія, Фінляндія, Франція, Республіка Корея та Сінгапур, деякі з них використовують існуючу інфраструктуру ідентифікації громадян для створення інноваційних екосистем цифрової ідентифікації для підвищення ефективності державних фінансових послуг. Парадоксально, але в той же час у Франції цифровою ідентифікацією не охоплено 3,6 млн осіб (або 5% населення), а в Сінгапурі – 2,1 млн осіб (або 37% населення), Республіці Корея – 2 млн громадян (8%), у Бельгії – 1,1 млн. осіб (10%) [47, с. 363-368].

Таким чином, Фінляндія ввела перші унікальні ідентифікаційні номери між 1962 і 1970 роками, які були визначені Пенсійним управлінням Фінляндії як номери карток для пенсійних виплат. Пізніше, між 1964 і 1970 роками, Фінське національне агентство соціального страхування (Kela) почало поширювати власні коди соціального страхування, які вже були пов'язані з наявними даними перепису населення. Лише в 1971 році відкрився Національний реєстраційний центр і запровадив централізовану електронну систему реєстрації громадян Фінляндії та почав видавати ідентифікаційні номери. Таким чином, персональний ідентифікатор фізичної особи отримує ім'я персонального ідентифікаційного номера. Воно має форму дати народження людини і включає кілька інших символів, у тому числі літери (DDMMYY-ZZZZ) [42, с. 363-368].

У свою чергу, Естонія пішла далі і створила так званого електронного законного представника. Використовуючи персональний ідентифікаційний номер (PIN) для автентифікації власників цифрових карток, резиденти та нерезиденти можуть віддалено отримати доступ до державних послуг і навіть підписувати юридичні документи та договори. У цьому випадку такі документи мають таку ж юридичну силу, що й договір, підписаний особисто.

Більшість країн, що розвиваються, мають власні унікальні цифрові системи ідентифікації населення (програми), які обмежені окремими функціями та обслуговують певні підгрупи чи соціальні групи. І лише деякі з цих країн мають єдиний багатоцільовий національний реєстр, що охоплює все населення під юрисдикцією. У країнах з низьким рівнем доходу часто не вистачає надійних традиційних систем реєстрації громадян та фізичних ідентифікаторів. Вони будують систему ідентифікації на цифровій основі, але переплітаються з більш традиційною фізичною основою. Насправді, головною прямою метою процесу є ідентифікація громадян, а не надання їм великої кількості електронних послуг. Такі системи типові в країнах як Бангладеш, Гвінея та Кенія. Потенційним ризиком переходу в електронну систему ідентифікації населення без попередньо складеного паперового плану є вилучення з популяції 0-18 років, ці групи населення досі не зареєстровані.

У країнах із середнім рівнем доходу цифрова ідентифікація прискорюється та поступово замінює паперові документи, водночас заохочуючи та підтримуючи впровадження різних електронних послуг для громадян. Вдалими прикладами є Албанія, Індія, Молдова та Пакистан [42, с. 363-368].

Персональна цифрова ідентифікація визначається як глобальна мета сталого суспільства і має бути досягнута у 2030 році. У деяких країнах цифрова ідентифікація платників податків та біометричні процедури були розроблені паралельно для досягнення не лише економічних, а й політичних чи інших суспільних інтересів, таких як проведення електронних виборів та управління програмами соціального забезпечення. Головним результатом першого етапу цифровізації фінансового сектору стало створення потужної бази даних про доходи та витрати платників податків. У свою чергу, державні установи можуть отримати доступ до цього великого та зростаючого масиву інформації.

По-перше, цифровізація використовує оновлені процедури та технології податкового аудиту, щоб полегшити обмеження податкової інформації для визначення справжньої економічної діяльності платників податків. Зокрема, оцифрування дає змогу фінансовим службам обробляти більше інформації про трудові та капітальні доходи людей, їх споживчі витрати, подарунки та спадщину. Оцифровка сприяє роботі фінансових служб та систематизує наявну інформацію різних підрозділів податкової системи, щоб краще виявляти ухилення від сплати податків. У цьому контексті оцифрування можна розглядати як удосконалення технології податкового регулювання [42, с. 363-368].

По-друге, оцифровка фіскальної системи створила технічну основу та дала можливість законодавству запровадити складну податкову систему. Наприклад, податкові зобов’язання сучасних фізичних осіб обумовлені не лише річними трудовими доходами, а й доходами за інші періоди, доходами від шлюбу, доходами від користування та спадкування майна, підприємницькою діяльністю. Водночас складна податкова система вимагає збільшення витрат на управління та бюрократичних зусиль для забезпечення добровільної сплати податку [24, с. 87-97].

Система оподаткування зарубіжних розвинених країн в основному сформувалася у другій половині XX ст., у ній накопичено багатий теоретичний і практичний досвід реформування та реалізації податкової політики, удосконалення системи оподаткування та податкової безпеки, що має велике значення для вирішення проблем оподаткування. Оскільки найважливішим фактором функціонування національної економіки будь-якої країни є податкова система, її робота безпосередньо пов'язана з податковою політикою країни. Досвід цифровізації податкової політики США, Європейського Союзу та Китаю можна використовувати в Україні. Причин для вибору цих країн декілька: рівень економічного розвитку, ефективність механізму оподаткування, система оподаткування перерахованих країн відносно схожа на українську.

Податкова система США складається з трьох рівнів: федерального, регіонального (штат) і місцевого (міста). З точки зору оподаткування, було створено федеральні закони та конституції, які надають федеральному уряду широкі повноваження щодо політики оподаткування. Законодавчі збори штатів мають повноваження збирати податки, які не суперечать федеральним податкам. Місцеві органи влади можуть стягувати податки, які не суперечать законам штатів. Кожен штат і місцева влада можуть приймати власні закони, щоб регулювати умови у межах своєї юрисдикції.

Податкова система США в основному зосереджена на зборі прямих податків, з прогресивною системою оподаткування як основою. Важливою особливістю податкової системи США є те, що база оподаткування може використовуватися паралельно (паралельне оподаткування) на різних рівнях податкової системи [11, с. 436-446].

Для оцінки поточного стану та динаміки оцифрування Службою внутрішніх доходів (IRS) доцільно використовувати такі показники, як індекс цифровізації державної служби (рис. 3.1). У найзагальнішому вигляді він представляє частку кожного одержувача послуг представлену в цифровому форматі. Вимірювання цього показника є частиною оцінки цифрового рівня глобальних державних інституцій, яку проводять низка відомих консалтингових

компаній (у тому числі дочірні компанії найбільшої аудиторської компанії світу) та рейтингових агентств.

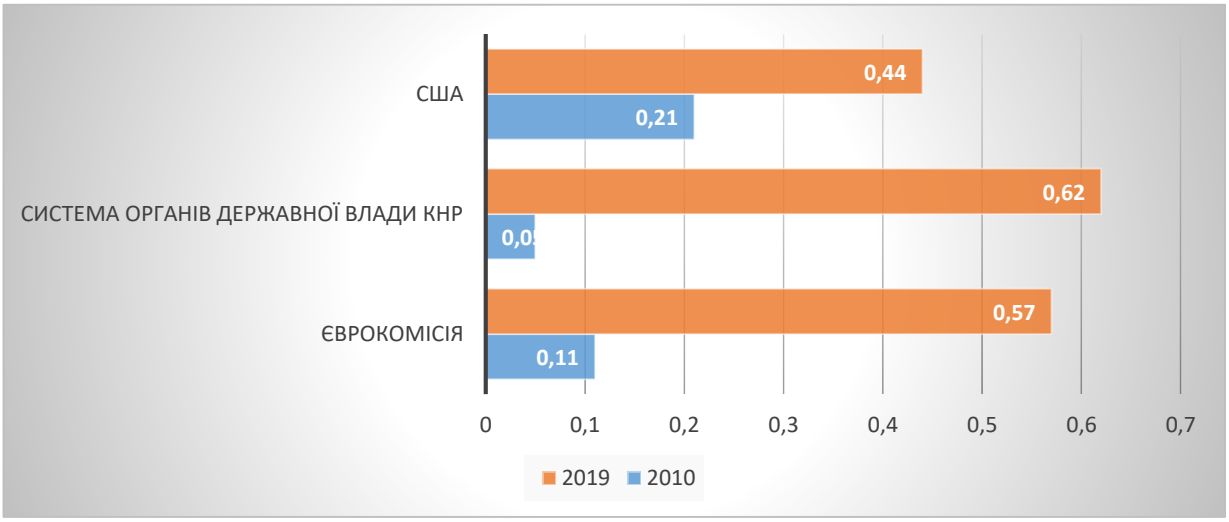

Рис. 3.1. Індекс цифровізації органів публічної влади окремих країн в 2010 р і 2019 р

Джерело: складено автором за: [2, с. 7-15].

Це видно з рис. 3.1, якщо на початку 2010 року Служба внутрішніх доходів США зберігала лідируючі позиції з цифровізації у всьому світі, то до кінця 2019 року IRS США втратила лідируючі позиції серед іноземних державних установ у сфері цифровізації. США є одним з ініціаторів технологічних перетворень у сфері оподаткування. Розвиток і вдосконалення ринку податкових технологій вже не такий масштабний, в основному пов'язаний з оновленням існуючих систем або заміною застарілих систем.

Для подання декларацій в електронному вигляді та забезпечення своєчасного оформлення податкових документів використовується сучасна електронна податкова система (MeF). IRS запустила мобільний додаток, який може отримувати різноманітні електронні послуги та взаємодіяти з платниками податків у таких соціальних мережах, як Twitter, Facebook та YouTube.

У 2011 році Податкова служба США запустила мобільний додаток IRS2Go, який дозволяє платникам податків відстежувати етапи обробки надміру сплачених податкових платежів, здійснювати електронні платежі та отримувати допомогу з розрахунками податків. У 2012 році влада повністю відмовилася від

застарілого програмного забезпечення для заповнення податкової форми 1040 і повністю перейшла на систему MeF. Система MeF підтримує файли XML, розпізнані людьми та апаратними платформами і забезпечує своєчасну обробку податкових декларацій.

У 2015 році було подано 91% електронних заяв. У рамках майбутніх національних планів IRS розробляє систему облікових записів, яка дозволяє платникам податків керувати своїми рахунками, документами, комунікаціями, платежами та даними, а також виявляти та вирішувати проблеми в режимі онлайн.

Податкове управління США планує використовувати програму механізму даних облікового запису клієнта (CADE2) для спрощення процесу управління та зберігання даних, яка об'єднує персональний головний файл (IMF) і систему даних облікового запису клієнта (CADE) в один набір персональних даних та платників податків. Вся інформація в обліковому записі буде зберігатися в базі даних. Крім того, було введено процедуру перевірки повернення (RRP), щоб замінити застарілу електронну систему виявлення шахрайства (EFDS). Проект все ще знаходиться в зародковому стані.

Податкова служба має на меті зменшити можливість шахрайства з поверненням податку за допомогою нової системи, яка дозволяє швидко перевірити правильність поданої до податкового органу податкової декларації. Одним із сучасних напрямків діяльності є уніфікована верифікація особи. Такий підхід дозволить запровадити ефективний універсальний механізм перевірки ідентичності для всіх форм, які потребують електронного підпису. За допомогою допоміжних сервісів податкове бюро планує налагодити безперервну інформаційну взаємодію з платниками податків через захищені електронні канали зв'язку, такі як електронна пошта, віртуальний факс, розширені онлайн-сервіси, автоматизовані телефонні послуги.

Податкову політику ЄС можна розглядати як низку заходів, що здійснюються інституціями та групами ЄС та його державами-членами з метою [18, с. 355]:

- уніфікації податкового законодавства в країнах-членах ЄС;

- усунення податкових бар'єрів та податкової дискримінації на внутрішньому ринку ЄС;

- забезпечення реалізації основних свобод (свободи пересування товарів, людей, послуг, капіталу), передбачених договорами ЄС;

- недопустимість недобросовісної податкової конкуренції в межах юрисдикції країн-членів ЄС;

- сформулювання нових принципів та механізмів усунення подвійного оподаткування;

- вживання узгоджених дій у боротьбі з податковими порушеннями.

Поки що ЄС відмовлявся від створення єдиної податкової системи з огляду на специфічні обставини фіскальної політики та систем оподаткування різних країн. Навпаки, було прийнято рішення про узгодження податкового законодавства країн-членів ЄС із договорами ЄС та дотримання певних принципів: пропорційності, субсидіарності, одностайної згоди, податкової недискримінації та податкової нейтральності [18, с. 355].

Слід виділити наступні основні заходи податкової цифровізації ЄС.

1) Європейська комісія (ЄК) розробила спеціальну інфраструктуру інформаційних технологій та електронну систему податкового менеджменту (ETMS) для подання електронних податкових декларацій. У більшості випадків декларації про прямі та непрямі податки в Європейському Союзі (ЄС) подаються в електронному вигляді. Під час формування форм декларації з ПДВ/податкової декларації на товари та послуги значно спрощені процедури електронного податкового декларування за допомогою інструментів, які автоматично заповнюють поля декларації та стандартизують процес виписки електронних рахунків-фактур. Влада ЄС має намір і надалі просувати цифрові моделі у сфері податкового менеджменту та продовжувати модернізувати податкові процеси та системи звітності за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

2) У рамках стратегії розвитку електронного уряду уряд ЄС у 2002 році запустив 20 державних послуг, з яких 6 – у сфері оподаткування. Електронна

податкова система сформована в рамках національної ініціативи зі створення спеціальної інформаційно-технологічної інфраструктури та системи електронного податкового менеджменту ETMS для подання електронних податкових декларацій. Відтепер декларації з дев'яти основних податків, у тому числі прямих та непрямих податків, можна подавати в електронному вигляді [18, с. 355].

3) Європейський Союз також надає можливість спростити процес подання податкової декларації за допомогою функції автозаповнення. У 2014 році Європейський Союз прийняв стандарт видачі електронних рахунків-фактур для податку на додану вартість/податкових декларацій на товари та послуги. Європейський Союз запровадив Систему обміну даними про акцизний податок (SEED) та Систему обміну інформацією про податок на додану вартість (VIES), щоб сформувати всебічне уявлення про оподаткування ЄС. Також були введені стандартні документи податкової перевірки (SAF-T), які дозволяють компаніям самостійно перевіряти відповідність їхніх даних податковому законодавству.

4) У 2013 році на Італію, Австрію та Бельгію та основні країни ЄС, припадало 60% електронних декларацій з прямих податків. У липні 2014 року було прийнято Положення про послуги електронної ідентифікації (eIDAS), щоб спростити процес підтвердження особи. Це дозволяє громадянам ЄС використовувати свої національні електронні картки ID для доступу до державних та приватних послуг в Інтернеті в інших країнах ЄС. Обов'язкове взаємне визнання електронних ідентифікаторів набуло чинності в середині 2018 року [18, с. 355].

5) У січні 2015 року Європейський Союз запустив Єдиний портал платників податку на додану вартість (MOSS), щоб спростити та автоматизувати процедури сплати ПДВ для компаній, які надають цифрові послуги в країнах ЄС. У грудні 2016 року уряд ЄС запропонував розширити сферу дії MOSS на онлайн-продаж фізичних товарів, скасувати звільнення від податку на додану вартість для невеликої кількості імпортованих товарів і запровадити нового єдиного постачальника послуг з імпортних товарів до 2021 року.

6) Європейський Союз звертається до цифрової моделі управління файлами, щоб налагодити вільний обмін інформацією відповідно до вимог Стандарту автоматичного обміну інформацією OECP, плану BEPS та інших нормативних рекомендацій. Для спрощення процедур проведення податкових перевірок розроблено стандартний документ податкової перевірки (SAF-T), а у відповідь на так звані схеми шахрайства «карусель» запроваджено нову систему обміну інформацією під назвою «Єврофіск». У 2017 році Європейський Союз запустив центральне сховище для зберігання інформації про попередні рішення щодо транскордонних транзакцій та попередні угоди про трансфертне ціноутворення, які кожна країна Європейського Союзу прийняла.

7) До 2020 року влада ЄС має намір модернізувати інструменти IT-співробітництва, такі як модуль автоматичного обміну інформацією (AEoI), для забезпечення інформаційної прозорості в країнах-членах ЄС. Серед інших завдань Європейського Союзу – впровадження технології блокчейн та покращення податкової дисципліни.

Інший приклад діджиталізації оподаткування це Китай. Державна податковий орган в основному відповідає за податкове адміністрування в Китаї. Останні серйозні зміни в податковій системі Китаю відбулися в 1994 році. Відтоді уряд діяв точково, час від часу коригуючи деякі правила та визначав основний напрямок реформи податкової системи Китаю [36]:

- нагляд за використанням інвестицій;
- залучення капітальних вкладень у велике виробництво та будівництво;
- виправлення структурного дисбалансу;
- стримування інфляції;
- посилення функції регулювання та контролю фінансів на макроекономічному рівні тощо.

Варто зазначити, що основні заходи цифровізації оподаткування в КНР такі.

1) У липні 2015 року Державне податкове управління запустило План тисячі підприємств, який охоплює 1000 великих груп у різних галузях. Згідно з

планом, державний податковий орган Китаю уповноважив місцеві податкові органи збирати дані від групи підприємств та їх бізнес-одиниць (учасників плану) з метою аналізу податкових ризиків. За результатами аналізу державна податкова служба сформулювала моделі оцінки ризиків для різних галузей, у тому числі системи індикаторів ризику.

2) 26 жовтня 2016 року Державна податкова служба Китайської Народної Республіки опублікувала повідомлення № 67 «Процедури подання фінансової звітності компаніями, які беруть участь у плані підприємств групи 1000, та їх підрозділами». Під час подання податкової звітності її підрозділи зобов'язані подавати до податкових органів фінансову звітність (звітний рік подається у травні). Фінансова звітність (в електронній формі) включає баланси, звіти про прибутки та збитки, звіти про зміни власного капіталу та примітки, які розкривають інформацію про кожну юридичну особу в корпоративній групі, що працює в Китаї.

3) Третій етап системи оподаткування Китаю Золота система оподаткування передбачає збір національних податкових даних усіх платників податків, зареєстрованих у податковій інспекції, які розраховуються тисячами різних державних установ усіх рівнів. Це положення поширюється на місцеві податкові органи (відповідальні за місцеві податки та збори) та державні податкові органи (відповідальні за державні податки). У рамках третього етапу податкової системи Китаю Золота податкова система являє собою комбінацію даних про результати обміну інформацією між платниками податків і податковими органами, включаючи податкові документи та заявки на надання чи підтвердження податкових пільг, а також інформацію про рахунки-фактури. Податковий облік, податковий аудит або запити, звіти про платежі за міжнародними угодами та інформація про видачу. Також використовується спеціальна пошукова система, переглядаються загальнодоступні веб-сайти, що містять інформацію про платників податків, перевіряються галузеві дані для оцінки податкових ризиків, а також інформацію від іноземних податкових органів або інших державних органів. Податківці в різних регіонах країни

можуть використовувати систему для перевірки всіх попередніх взаємодій між платниками податків, податковими органами та іншими державними органами.

4) З 2016 року система оподаткування Китаю надала потужну платформу, яка може інтегрувати всі податкові дані для податкових перевірок на всіх рівнях, включаючи дані про податкові надходження та витрати, які подаються до національного та місцевого бюджетів. Інтерфейс користувача на платформі значно спрощує процес взаємодії між платниками податків і податковими органами, а також дозволяє уніфікувати процедури введення ключових даних. В оновленій системі платникам податків необхідно ввести «код товару чи послуги», щоб уряд міг отримати стандартизовані дані про товари чи послуги, на які виставлено рахунок.

Отже таким чином оцифрування та інтеграція всієї інформації та джерел даних перетікають в єдиний інформаційний простір, а потім аналізують та автоматизують аналіз та автоматизацію на основі впровадження сучасних технологій у сфері обробки великих даних з використанням глобальних баз даних.

3.2. Перспективи впровадження цифрових технологій у сфері справляння податків

В умовах глобальної цифрової трансформації країнам необхідно адаптуватися до сучасної реальності та враховувати нові можливості та потенціал технологічного розвитку інтелектуальних інформаційних технологій.

Міжнародна мережа PricewaterhouseCoopers оприлюднила такі глобальні прогнози майбутнього розвитку глобальної податкової функції [28].

1) Нормативно-правове середовище в світі:

- міжнародні вимоги до податкової звітності (такі як міжурядова звітність [CbCR] та подібні ініціативи щодо прозорості бізнесу) будуть зростати в

геометричній прогресії, зі збільшенням впливу на податкові функції та відповідні бюджетні асигнування в межах функцій;

- регулятори вимагатимуть прозорості в міжнародному оподаткуванні, акцентуючи увагу на чіткій та продуманій інформаційній взаємодії із зацікавленими державними органами щодо внеску компанії у розвиток місцевих громад, у яких вона працює;

- обмін інформацією між податковими юрисдикціями стане звичним явищем, тому податківці зможуть збирати дані та проводити податкові перевірки, які стосуються кількох регіонів.

2) Роль оподаткування в управлінні ризиками та корпоративному управлінні:

- багато юрисдикцій будуть впроваджувати юридичні вимоги до систем податкового контролю на основі принципів, подібних до Закону Сарбейнса-Окслі та Комітету спонсорства Тредвея (COSO);

- посилення контролю зацікавлених сторін та підвищення репутаційних ризиків змусять компанії постійно оцінювати свої податкові рішення;

- під час вирішення зростаючих податкових розбіжностей, які виникають внаслідок впровадження заходів щодо прозорості бізнесу, стратегічне значення матиме підготовка звітів та облік господарських операцій (у тому числі внутрішньогрупових) відповідно до вимог конкретних юрисдикцій.

3) Потік даних у податковій функції:

- більшість податкових функцій отримають всю інформацію у форматі «готова для використання» від фінансової системи підприємства або спеціального центру, де зосереджена податкова інформація;

- використання спеціального податкового дата-центру стане популярним трендом. Їх розроблятимуть за рахунок внутрішніх ресурсів, вони зможуть купувати ліцензії у зовнішніх постачальників, а організації також зможуть отримати до них доступ через бухгалтерські та консалтингові організації в рамках передачі функціональних частин на аутсорсинг;

- податкова служба приділятиме пильну увагу безпеці даних, що

передбачає ризик ненавмисного розголошення конфіденційної інформації або передачі такої інформації громадськості;

- все більше компаній використовуватимуть корпоративні фінансові системи для розрахунків податків (наприклад, облік податку на прибуток та непрямого податку), замінюючи тим самим рішення на основі Excel та/або інших традиційних рішень податкових технологій;

- більшість податкових функцій покладатимуться на професійні інструменти аналізу IT-даних для спрощення рішень у таких областях, як визначення ризиків і можливостей, прогнозування, сценарії планування та надання загальної підтримки бізнесу [44, с. 92-96].

Можливості цифрових ринків мають вирішальне значення для досягнення національної економічної ефективності, оскільки вони стимулюють використання виробничих ресурсів не лише у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, а й у суміжних галузях. Серед них процес діджиталізаці України та інших країн міжнародного співтовариства є надзвичайно важливим для формування багатополярного світу для запобігання інформаційному протистоянню та цифровій нерівності.

Фактично, цифровізація в Україні має позитивні соціальні характери, оскільки спрямована на підвищення якості інфраструктури соціального забезпечення, якості надання соціальних послуг, організацію прозорості та актуальності соціальної допомоги, зниження витрат [51, с. 39-76].

Цифрові продукти та послуги, які є інноваційним трендом сучасного соціально-економічного середовища, включають: BlockChain, Цифровий маркетинг, CRM and BPM, Grid-Tech, Цифрове страхування, тощо [60].

Щоб сьогодні стати цифровим лідером у конкретній економічній сфері, необхідно визначити пріоритетні цифрові проекти, які реалізує конкретна організаційна команда. Зокрема, цифрова команда має зосередитися на трьох ключових функціональних напрямках діяльності, а саме: формулюванні цифрових стратегій, управлінні цифровою діяльністю через вітчизняні компанії.

В умовах цифрової економіки, з огляду на те, що цифрові технології

змінюють бізнес-моделі, характер роботи та спосіб надання послуг, проблема забезпечення цифрових дивідендів кожному громадянину все ще існує [22].

Вирішення цієї проблеми залежить від стимулів держави реагувати на стійкі потреби громадян України у «цифрових» технологіях у сферах освіти, охорони здоров'я, туризму, транспорту, електронного урядування. Зрештою, кінцевою метою є не просто забезпечити громадян інфраструктурою фіксованого широкосмугового доступу (ФСД), а зробити так, щоб вона була у потребі в громадян, особливо тих, хто прагне покращити життя, комфорт, освіту, бізнес та інші аспекти [51, с. 32].

У цифровій економіці людський капітал та інформаційні технології відіграють життєво важливу роль у забезпеченні сталого розвитку економіки. У зв'язку з цим, враховуючи попит ринку та сучасні тенденції розвитку цифрових технологій, ефективне впровадження підготовки високоякісних фахівців є особливо важливим разом із прискоренням економічного зростання, розширенням можливостей працевлаштування та підвищенням якості обслуговування. Для того, щоб максимально розкрити потенціал цифрових технологій, потрібні нові професіонали з сучасними знаннями, цифровими навичками, самонавчанням та вирішенням складних проблем у постійно мінливому середовищі [16, с. 320–322].

Ключовою стратегією України для розвитку цифрової економіки має стати «Діджиталізація», формування внутрішнього ринку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), та мотивація попиту споживачів на «цифрові технології». Розвинена цифрова інфраструктура є основою для розвитку цифрової економіки. Однак така інфраструктура не обмежується лише телекомунікаціями. Вона включає в себе технології, продукти та процеси, які забезпечують обчислювальні та мережеві функції та працюють на цифровій основі [19, с. 208].

Варте зазначення те, що необхідним кроком для нормативного забезпечення переходу до цифрової економіки є проект розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та

суспільства України на 2018–2020 роки» від 17.01.2018 р. № 67-р. [38].

Відповідно до цієї концепції, діджиталізація сектору реальної економіки розглядається як важлива частина цифрової економіки і є вирішальним фактором загального економічного зростання, особливо самої цифрової індустрії як виробника технологій.

Цифрові технології України мають бути доступними з точки зору організації та технічного доступу до пов'язаної цифрової інфраструктури, а також фінансово-економічних аспектів, тобто шляхом створення умов і стимулів для заохочення підприємств до цифровізації. Результатом такої діяльності стане модернізація, відновлення та конкурентоспроможність економіки.

Найефективнішим засобом задоволення потреб громадян та органів державної влади стає інформатизація технологій та виробничих процесів. Прискорений розвиток діджталізації та глобальний процес створили нові можливості для національних бюджетів [54, с.126-134].

Законодавчі та адміністративні заходи в податковій сфері України мають стати відповіддю на виклики цифрової економіки. Системний процес цифровізації насамперед обмежується різноманітністю ініціатив та необхідністю синхронізації заходів, що вживаються різними країнами. У той же час можна помітити загальну автоматизацію трендових процесів і підвищення його прозорості.

Розвиток цифрових технологій та їх активне застосування в сучасній податковій політиці країни суттєво вплинули на вектор взаємовідносин країни та суб'єктів господарювання у сфері оподаткування. Тому перед країною стоїть два основних завдання щодо вдосконалення практики збору податків та управління ними: з одного боку, модернізація інструментів і методів існуючої податкової політики, а з іншого – впровадження цифрових технологій та платформних рішень в нових секторах цифрової економіки [25, с. 55-60].

В Україні надається майже повна е-ідентифікація населення, але слабкість податкових органів не дозволяє використовувати цю перевагу для розширення фіскального простору. Виходячи з огляду зарубіжного досвіду податкової

діджиталізації, пропонуються наступні перспективні розробки у напрямку подальшої оцифровки української податкової системи, які спрямовані на забезпечення розвитку динамічної та сталої цифрової економіки шляхом використання наскрізних технологій.

1) Створення повністю верифікованої блокчейн-платформи для обліку платників податків (згодом замінити існуючу базу даних та розширити перелік суб'єктів реєстрації платників податків у категоріях юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та фізичних осіб). Сучасна платформа блокчейн розглядається в науковій літературі як надійне технічне рішення для оптимізації надання державних послуг. Перевага цієї технології полягає в тому, що вона має надзвичайно високу безпеку та надійність даних під час їх перевірки та передачі даних. Для захисту інформації платників податків, розподілені реєстри є концептуально новим рішенням, у тому числі тому, що вони не забезпечують єдиного сховища для всієї інформації [34, с. 470-476].

Без одночасного існування ключа шифрування і знання компонування блоку реєстру зловмисник отримає лише деякі зашифровані масиви даних, які неможливо використовувати в практичному сенсі. У зв'язку з цим ця технологія рекомендована для застосування у сферах охорони здоров'я, транспорту, фінансових послуг, освіти тощо [28].

2) Розроблення платформи дистанційного податкового контролю в діяльності податкових органів. Перехід від податкового контролю до податкового моніторингу є важливим результатом розвитку системи збору та управління податками. Використання наскрізних цифрових технологій у цій сфері ще не увійшло в стадію контролю і важливою його особливістю є не тільки автоматизація збору та обробки даних, а й прийняття рішень за її результатами.

3) Запровадження комплексного цифрового управління людськими ресурсами в податкових органах. Серед ризиків, які недостатньо зменшені використанням наскрізних технологій у цифровій економіці, ключовими є операційні ризики, пов'язані з людськими ресурсами. Крім блокчейн-системи обліку та контролю компетенції податківців та цифрової системи контролю за

ефективністю їх діяльності, це також дозволить активно знижувати операційні ризики шляхом перенесення щоденних та трудомістких адміністративних та управлінських завдань [47].

4) Застосування технології VR/AR у безпосередній взаємодії (комунікації) між податковими органами та платниками податків (громадянами та представниками організацій). Подальша оцифровка податкових служб ДПС України обмежена відсутністю цифрових можливостей одержувачів послуг, низьким рівнем проникнення цифрових сервісних інструментів у певні райони країни, страхом та іншими причинами. Шляхом інтеграції платформи віддаленої взаємодії кібернетичних «помічників» у засоби віртуальної/доповненої реальності були запропоновані рішення деяких із цих проблем, що дозволять замінити справжніх консультантів серед податківців на віртуальних, щоб допомогти навчити користувача базовим знанням віддаленого доступу до них.

Для нейтралізації ризиків, зниження витрат, збільшення податкового мультиплікатора та мультиплікаційного ефекту української податкової діджиталізації важливо створювати прогнозні моделі, розробляти необхідні інструменти та вчасно реагувати на існуючі зміни в бізнес-процесах.

Висновки до розділу 3

В ході дослідження напрямів вдосконалення діджиталізації справляння податків було досягнуто таких висновків:

1. В умовах цифрової економіки можливе впровадження нових інформаційних технологій в процес податкового адміністрування, які підвищують його якість і ефективність. Впровадження податковими органами сучасних ІТ-інструментів у створеному цифровому середовищі здатне мінімізувати ризики недотримання податкового законодавства платниками податків, максимально підвищити ефективність податкового адміністрування і наблизити рівень дотримання податкових вимог до 100%.

Очікувані структурні зміни взаємодії цифрової економіки і податкової сфери: 1) вплив цифровізації на податкову базу (автоматизація і роботизація

процесів (податки на працю та ПДФО, непрямі податки, тощо); дистанційність продажів товарів і послуг (оподаткування електронних угод, включаючи оподаткування доходів і операцій децентралізованих автономних організацій (ДАО)); 2) Вплив цифровізації на податкове адміністрування (блокчейн-технології і децентралізація баз даних; сматр-контракти: автоматизація збору податків).

На початку дослідження зарубіжного досвіду діджиталізації справляння податків розглянуто запровадження цифрової ідентифікації платників податків в світі.

Більшість країн, що розвиваються, мають власні унікальні цифрові системи (схеми) ідентифікації населення, що обмежуються окремими функціями й обслуговують деякі підмножини або суспільні групи. І лише одиниці з таких країн мають уніфіковані державні реєстри із багатоцільовим призначенням, які охоплюють все населення юрисдикції без виключення. Країнам з низьким рівнем доходів переважно бракує надійних класичних систем реєстрації громадян і фізичних ідентифікаторів. Вони будують свої ідентифікаційні системи на цифровій основі, але у переплетенні із більш традиційним фізичним базисом.

Власне ідентифікація громадян, а не надання їм масових електронних сервісів, – це і є головною безпосередньою метою процесу. Такі системи притаманні, наприклад, Бангладеш, Гвінеї та Кенії. Потенційним ризиком стрибка до електронної системи ідентифікації населення без попередньо усталеної паперової схеми є виключення, випадання із неї населення віком 0–18 років, яке продовжує залишатися незареєстрованим.

У країнах із середнім рівнем доходу цифрова ідентифікація осіб прискорюється та поступово витісняє паперові документи, одночасно стимулюючи, підтримуючи запровадження розрізнених е-послуг для громадян. Успішними прикладами служать Албанія, Індія, Молдова та Пакистан.

2. Діджитал-ідентифікація фізичних осіб визначена глобальною ціллю суспільства сталого розвитку, яка має бути досягнута до 2030 року. У окремих країнах цифрова ідентифікація платників податків розвивається паралельно з

біометричними процедурами та переслідує не лише і не стільки економічні, але й політичні або інші суспільні інтереси, як-то: проведення електронних виборів, управління програмами соціального забезпечення.

Розвинені зарубіжні країни, податкові системи яких вже були в основному сформовані до другої половини XX ст., накопичили багатий теоретичний і практичний досвід реформування та проведення податкової політики, вдосконалення податкової системи та податкового забезпечення, який представляє інтерес при вирішенні проблем податкового забезпечення сучасної України.

В роботі розглянуто досвід цифровізації податкової політики США, Європейського Союзу та Китаю. Вибір саме цих країн обумовлений такими причинами: рівень розвитку економіки; ступінь ефективності податкового механізму; відносна схожість податкових систем перерахованих країн з податковою системою України.

Також увагу приділено глобальним прогнозам щодо розвитку світової податкової функції майбутнього.

На основі проведеного дослідження запропоновано наступні заходи щодо цифровізації податкових органів України: створення повністю верифікованої блокчейн-платформи обліку платників податків (з наступною заміною існуючих баз даних та розширенням переліку суб'єктів, які здійснюють реєстрацію платників податків таких категорій як юридичні особи, індивідуальні підприємці та самозайняті громадяни); розвиток платформ для віддаленого податкового контролінгу в діяльності податкових органів; впровадження комплексного цифрового управління людськими ресурсами податкових органів; застосування VR / AR технологій в безпосередній взаємодії (комунікації) податкових органів з платниками податків (громадянами і представниками організацій).

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження діджиталізації справляння податків, зарубіжного досвіду діджиталізації та перспектив для України, було досягнуто таких висновків:

1. За сучасних умов процес діджиталізації є одним із вирішальних чинників соціального та економічного зростання. Якщо є загальний урок пандемії коронавірусу, то це важливість цифрової гнучкості. Останні кілька місяців показали компаніям і урядам, що вони повинні мати можливість швидко коригувати свою роботу під час кризи. Цей тиск особливо серйозний для податкових органів. Оскільки глобальна рецесія відновлює свою особливу увагу до стратегій надходження доходів, податкові органи знаходяться на передовій швидкої та інтенсивної цифрової трансформації, шукаючи способи вести щоденний та екстраординарний бізнес, дотримуючись при цьому вимог дотримання соціальної дистанції. Зовнішнє середовище, особливо зміни в технологіях, посилили процес інформатизації, сформували новий споживчий попит, сприяли розвитку глобальної цифровізації.

2. Цифрова економіка змінює традиційну бізнес-модель і полегшує роботу на міжнародному рівні через Інтернет. Податкові органи повинні гарантувати, що всі платники податків сплачують податки. Лише зменшивши ризик ухилення від сплати податків, можна ефективно досягти цієї мети. Цифрова економіка змушує податкові органи замінити традиційні моделі податкового управління новими моделями, які аналізують та використовують велику кількість інформації та електронних інструментів в Інтернеті для сприяння ефективній співпраці між податковими органами по всьому світу. Податкові органи багатьох країн вважають, що діджиталізація може зробити їх сильнішими та швидшими.

Цифрові інструменти дозволяють податковим службам бути більш організованими та ефективними у боротьбі зі зловживаннями та покращення якості податкової звітності та збору податків. Незважаючи на те, що технології є ключовим фактором, не слід нехтувати той факт, що людський фактор є дуже важливим для цифрового управління. Розглядаючи всі три ключові елементи

ефективного податкового менеджменту, необхідно змінити існуюче офіційне репресивне ставлення до платників податків: сприяння платникам податків у виконанні їхніх зобов'язань (платники податків — клієнти, а не вороги), своєчасний моніторинг зобов'язань та ефективне стягнення. У процесі цифровізації місцеві податкові органи стикаються з такими ж проблемами у забезпеченні ефективної роботи та збору податкових надходжень та запровадженні міжнародних стандартів.

3. Під час формування української податкової системи розвиток електронних компонентів оподаткування здійснюється поетапно, а її посилення пов'язане з набуттям чинності українського податкового законодавства у 2011 році. Розвиток електронних сервісів для платників податків у мережі Інтернет є одним із пріоритетних завдань ДПС України. На основі вдосконалення контрольних функцій та орієнтації на клієнта Державна податкова служба України активно проводить політику цифровізації та активно розвиває сервісну складову, яка має на меті надання максимально доступної інформації в електронному вигляді. Використовуючи електронні сервіси, платники податків можуть не лише заощадити час, а й створити для себе максимально комфортні умови взаємодії з податковими органами.

4. Чат-бот «ІнфоТАКС» є продовженням курсів ДПС України, метою якого є спілкування з найвіддаленішими платниками податків та надання сервісу нового рівня. Простий зв'язок між InfoTAX та податковими службами та швидкий та зручний доступ до податкової інформації є не лише ще одним кроком до цифровізації національної податкової системи, а й відповіддю на вимоги платників податків до мобільних послуг.

Також ще одним із цифрових сервісів ДПС є Електронникй кабінет платника податків (ЕКП) – це інформаційно-телекомунікаційна система, створена для того, щоб платники податків та державні органи могли реалізовувати свої права та обов'язки згідно з податковим законодавством України в електронній формі.

Перевагами електронного кабінету платника є:

-Можливість використовувати на персональних комп’ютерах ;

-Відсутність необхідності встановлювати програмне забезпечення для роботи;

-Безкоштовне користування 24/7;

-Немає необхідності відвідувати ЦОП

5. У цифровій економіці нові інформаційні технології можуть бути впроваджені в процес збору та управління податками для підвищення якості та ефективності збору та управління податками. Впровадження податковими органами сучасних інструментів інформаційних технологій у цифровому середовищі дозволяє мінімізувати ризики недотримання платниками податків податкового законодавства, максимально підвищити ефективність податкового управління та досягти 100% виконання податкових вимог.

6. Згідно з дослідженням, для оцифрування українських податкових органів рекомендуються такі заходи: створення повністю верифікованої блокчейн-платформи для платників податків; розробити платформу дистанційного податкового контролю в діяльності податкових органів; запровадити інтегроване цифрове управління людськими ресурсами в податкових органах; застосувати технологію VR/AR у прямій комунікації між податковими органами та платниками податків.

Варто зазначити те, що процес цифрової трансформації податкового адміністрування в Україні ще на початковому етапі, а результати його впливу можна буде спостерігати щонайменше за декілька років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко Л. И., Малкова Ю. В., Адвокатова А. С. Актуальные проблемы налоговой системы в условиях цифровой экономики. *Экономика. Налоги. Право*. 2018. № 2. С. 166-172.

2. Деева Т. В. Сквозные технологии цифровой экономики как фактор формирования динамической устойчивости налоговых органов. *BENEFICIUM*. 2021. № 1. С. 7–15.

3. Державна податкова служба України: Офіційний вебпортал. URL: https://tax.gov.ua/ (дата звернення: 11.08.2021)

4. Діджиталізація в Україні набирає обертів: ДПС та Мінцифри поділилися результатами дворічної співпраці. URL: www.visnuk.com.ua/uk/news/100026706 (дата звернення: 13.08.2021)

5. Діджиталізація України: які переваги та загрози нам очікувати – прогноз експерта з кібербезпеки. URL: https://senior.ua/articles/ddzhitalzacya-ukrani-yak-perevagi-ta-zagrozi-nam-ochkuvati--prognoz-eksperta-z-kberbezpeki (дата звернення: 05.10.2021)

6. ДІЗНАЙСЯ БІЛЬШЕ ПРО СВОГО БІЗНЕС-ПАРТНЕРА URL: https://tax.gov.ua/businesspartner (дата звернення: 11.10.2021)

7. Донченко Т. В.,Олійник А. В. Етапи становлення податкової системи України в контексті розвитку цифрової економіки. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2019. № 1. С. 45–61.

8. Електронний кабінет платника податків. URL: https://cabinet.tax.gov.ua/help/index.html (дата звернення: 11.09.2021)

9. Електронний сервіс «Електронний кабінет платника податків». URL: http://sfs.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkchiv/proekt--modernizatsiya-derj/elektronna-kartka/ (дата звернення: 16.10.2021)

10. Есть как минимум три альтернативы программе M.E.Doc – эксперт. URL: https://www.ukrinform.ru/rubric-technology/2260163-ekspert-nazval-alternativy-programme-medoc.html (дата звернення: 15.09.2021)

11. Жаров А. С. Зарубежный опыт налоговой политики местного

самоуправления: перспективы применения в России. *Вестник Российского университета дружбы народов*. 2018. № 3. С. 436–446.

12. Загарій В. К., Ковальчук Т. Г., Синільник В. В. Пріоритетність розвитку цифрової економіки для України. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 2. С. 64–68.

13. Іванишина О. С., Прокопенко І. А., Панура Ю. В. Удосконалення податкової системи як фактор підвищення фінансової безпеки держави. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8775 (дата звернення: 24.09.2021)

14. Інформаційне суспільство. URL: http://ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 11.08.2021)

15. Канкулов А. М., Ягумова З. М., Губачикова Д. М. Налоговое администрирование в условиях цифровизации экономического пространства. *Электронный научный журнал «ВЕКТОР ЭКОНОМИКИ»*. 2021. №2. URL: http://www.vectoreconomy.ru/images/publications/2021/7/taxes/Kankulov_Yagumova_Gubachikova.pdf (дата звернення: 24.08.2021)

16. Карчева Г. Т., Карчева І. Я. Удосконалення освіти в умовах цифрової економіки. Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи та економіки: матеріали VII всеукр. наук.-практ. конф., м.Київ, 19 травня 2017 р. Киїів, 2017. С. 320– 322.

17. Карчева Г. Т., Огородня Д. В., Опенько В. А. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. *Фінансовий простір*. 2017. № 3. С. 13–21. URL: https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1703/17kgttme (дата звернення: 01.09.2021)

18. Касьяненко Т. В. Особливості податкової системи Європейського Союзу. Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. ім. проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 27 травня 2015 р. Суми, 2015. С. 355.

19. Клаус Ш. Четвертая промышленная революция: пер. с англ.. Москва: Издательство «Э». 2017. 208 с.

20. Коломієць Г. М., Глушач Ю. С. Цифрова економіка:

контроверсійність змісту і впливу на господарський розвиток. *Бізнес Інформ*. 2017. № 7. С. 137–143.

21. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент*. 2016. № 6. С. 106–107.

22. Краус Н. М., Голобородько О. П., Краус К. М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua /pdf/1_2018/8.pdf. (дата звернення: 11.08.2021)

23. Крихівська Н. О. Аналіз ефективності податкових надходжень за умов експансії цифрових технологій. *Економіка і суспільство*. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/264 (дата звернення: 11.08.2021)

24. Луцик А. Податковий інструментарій фіскальної політики в умовах діджиталізації фіскального простору. *Світ фінансів*. 2019. № 1. С. 87-97.

25. Малюта Л. Я., Дерманська Л. В. Інноваційно-цифрові перспективи розвитку економіки України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2019. № 2. С. 55–60.

26. Матвейчук Л. О. Інформаційні технології і системи в державному управлінні оподаткуванням. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2016. № 1. С. 77-84.

27. Миронова О. А. Налоговая безопасность: развитие теории, методологии и практики. *Инновационное развитие экономики*. 2016. № 3. С. 90-97.

28. Налоговая функция как важнейший участник любой трансформации финансовой функции. URL: https://www.pwc.ru/ru/assets/pdf/tax-function-finance-transformation.pdf. (дата звернення: 11.08.2021)

29. Нові та вдосконалені продукти для бухгалтерів від Linkos group. URL: https://buhgalter911.com/news/news-1036778.html (дата звернення: 09.09.2021)

30. Піжук О. І. Цифрова трансформація економіки України: обмеження та можливості : монографія. Ірпінь : Ун-т ДПС України, 2020. 504 с.

31. Петухова, Р. А. Налоговое администрирование в условиях цифровой экономики. *Вестник Томского государственного университета*. 2019. № 46. С. 303-316.

32. Плани та звіти роботи Державної податкової служби України. URL: https://tax.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/396505.html (дата звернення: 14.09.2021)

33. Плани та звіти роботи Державної фіскальної служби України. URL: http://sfs.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/237691.html (дата звернення: 14.09.2021)

34. Плікус І. Й. Цифрова економіка: ключові тренди в світі та перспективи для України. *Молодий вчений*. 2019. № 12. С. 470–476. URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-12-76-101 (дата звернення: 14.05.2021)

35. Повноцінна робота з ЕЦП на захищених носіях реалізована в M.E.Doc. URL: https://shop.yt.ua/uk/news/povnocnna-robota-z-ecp-na-zahishhenih-nosjah-realzovana-v-medoc (дата звернення: 14.09.2021)

36. Податкова система Китаю. URL: http://sfs.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkchiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/dosvid-modernizachii-krain-svity/kutai/?print (дата звернення: 05.06.2021)

37. Волохова І. С., Дубовик О. Ю., Слатвінська М. О. Податкова система: Навчальний посібник. Харків : «*Діса плюс*», 2019. 402 с.

38. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження КМУ від 17.01.2018 р. № 67-р. Урядовий кур'єр. 2018. № 88.

39. Розпочав роботу електронний сервіс «InfoTAX». URL: https://www.kmu.gov.ua/news/rozpochav-robotu-elektronnij-servis-infotax (дата звернення: 14.09.2021)

40. Садовская Т. Д. Цифровизация налогового администрирования: возможности и перспективы для взаимодействия граждан и государства. Финансовое право в условиях цифровизации экономики : матеріали міжнар.

наук.-практ. конф., м. Минск, 13 нояб. 2020 г. Минск, 2020. С. 126-131.

41. Секушин А. Ю. Цифровизация и налоговый контроль: опыт зарубежных администраций и возможности его имплементации в России. Налоги и налогообложение. 2021. № 3. С. 26 - 38.

42. Синютка Н. Г. Цифрова ідентифікація платників податків як передумова для діджиталізації фіскального простору. *Бизнес Информ*. 2018. № 10. С. 363–368.

43. Смирнова Е. Е. Оценка эффективности деятельности налоговых органов в условиях цифровизации экономики. *Экономика. Налоги. Право*. 2018. № 2. С. 149-154.

44. Соколова Г. Б. Деякі аспекти розвитку цифрової економіки в Україні. Економічний вісник Донбасу. 2018. № 1. С. 92–96. URL: http://nbuv.gov.ua/ UJRN/ecvd_2018_1_17. (дата звернення: 11.10.2010)

45. Степнов И. М. Цифровые вызовы и справедливость налогов. *Цифровое право*. 2020. № 1. С. 39–58.

46. Стратегія розвитку високотехнологічних індустрій для України до 2025 року. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: http://www.me.gov.ua (дата звернення: 14.09.2021)

47. Стратегія розвитку Державної податкової служби України. URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/news/strategiyarozvitku-derzhavnoyi-podatkovoyi-sluzhbi-ukrayini (дата звернення: 10.08.2021)

48. Трансформация налоговой функции с помощью технологий. URL: https://home.kpmg/ru/ru/home/insights/2020/01/transforming-the-tax-function-through-technology.html (дата звернення: 14.06.2021)

49. УКРАЇНА 2030Е — КРАЇНА З РОЗВИНУТОЮ ЦИФРОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ. URL: https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html (дата звернення: 07.09.2021)

50. Федулова Л. І. Тенденції розвитку та впровадження цифрових технологій для реалізації цілей сталого розвитку. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. 2020. № 7. С. 6–14.

URL:https://doi.org/10.37100/2616-7689/2020/7(26)/1 (дата звернення: 17.09.2021)

51. Цифрова адженда України — 2020 Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. URL: https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf. (дата звернення: 19.08.2021)

52. Цифрова економіка. Про нові можливості для України. *Новое время*. URL: nv.ua/ukr/opinion/kubiv/tsifrova-ekonomika-pro-novi-mozhlivosti-dlja-ukrajini-2282520.html (дата звернення: 29.07.2021)

53. Челышева Э. А. Проблемы и перспективы совершенствования налогового регулирования. *Научный вестник Южного института менеджмента*. 2016. № 2. С 33-39.

54. Чижикова О. В. Глобальні тренди впровадження технологій у сфері оподаткування в контексті цифрової трансформації економіки. *Наукові праці НДФІ*. 2019. № 3. С. 126-134.

55. Digitalization – Developing Design and Implementation Theory. URL: https://www.emeraldgrouppublishing.com/archived/products/journals/call_for_papers.htm%3Fid%3D8073 (дата звернення: 09.08.2021)

56. Doing Business 2020. Economy Profile of Ukraine. URL: https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf. (дата звернення: 14.09.2021)

57. InfoTAX доповнено новими сервісами. URL: https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/456443.html (дата звернення: 14.08.2021)

58. M.E.Doc – своєчасна звітність та простий обмін документами. URL: https://web.archive.org/web/20180316152127/https://medoc.ua/uk/update (дата звернення: 04.09.2021)

59. M.E.Doc: ера безпаперового документообігу наступила. URL: https://ua.korrespondent.net/business/web/3973175-MEDoc-era-bezpaperovoho-dokumentoobihu-nastupyla (дата звернення: 19.09.2021)

60. The Concept of a «Digital Economy». URL: http://odec.org.uk/theconceptof-a-digital-economy (дата звернення: 14.09.2021)